

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară

Domeniul de doctorat: DREPT

REZUMAT

**AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ ÎN
REGLEMENTAREA ACTUALULUI COD
CIVIL ROMÂN**

doctorandă:

COSMINA FLAVIA ȘOFRAG (BOBAR)

conducător științific:

TEODOR BODOAȘCĂ

CUPRINS

INTRODUCERE

CAPITOLUL I NOȚIUNI INTRODUCTIVE DESPRE AUTORITATEA

PĂRINTEASCĂ	3
1.1. SENSURILE JURIDICE ALE SINTAGMEI „AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ”.....	3
1.1.1. Precizări prealabile.....	3
1.1.2. Definiția autorității părintești.....	13
1.2. SEMNIFICAȚIA TERMENULUI „COPIL” ÎN LEGISLAȚIA INTERNĂ A ROMÂNIEI.....	17
1.3. PRINCIPIILE ȘI DURATA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI.....	30
1.3.1. Principiile autorității părintești.....	30
1.3.1.1. Precizări prealabile.....	30
1.3.1.2. Principiul exercitării autorității părintești numai în interesul superior al copilului.....	31
1.3.1.3. Principiul egalității copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie și din adopție.....	36
1.3.1.4. Principiul egalității părinților în exercitarea autorității părintești.....	41
1.3.1.5. Principiul independenței patrimoniale dintre părinte și copil.....	45
1.3.1.6. Principiul asocierii copilului la toate deciziile care îl privesc.....	47
1.3.2. Durata autorității părintești.....	48
1.3.3. Îndatorirea de respect.....	50
1.3.4. Aspecte de drept comparat privind principiile și durata autorității părintești.....	51
1.3.4.1. Dreptul francez.....	51
1.3.4.2. Dreptul anglo-saxon.....	52
1.3.4.3. Dreptul musulman.....	54

CAPITOLUL II EVOLUȚIA REGLEMENTĂRILOR INTERNE ALE ROMÂNIEI CU PRIVIRE LA AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ.....	57
2.1. PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN DREPTUL ROMAN.....	57
2.1.1. Precizări prealabile.....	57
2.1.2. Drepturile lui pater familias cu privire la persoana celui care se afla sub puterea sa.....	58
2.1.2.1. Preliminarii.....	58
2.1.2.2. Dreptul de viață și de moarte.....	58
2.1.2.3. Dreptul de vânzare.....	58
2.1.2.4. Dreptul de expozițiune.....	59
2.1.2.5. Dreptul de corecție.....	59
2.1.2.6. Dreptul de a consimți la căsătorie.....	60
2.1.2.7. Dreptul de a consimți la adopția copilului.....	60
2.1.3. Drepturile lui pater familias cu privire la bunurile celui care se afla sub puterea sa.....	61
2.1.3.1. Preliminarii.....	61
2.1.3.2. Peculiul profecticiium.....	61
2.1.3.3. Peculiul castrense.....	62
2.1.3.4. Peculiul quasicastrense.....	62
2.1.3.5. Bona adventicia.....	62
2.2. PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN VECHIUL DREPT ROMÂNESC.....	63
2.3. PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN REGLEMENTAREA CODULUI CIVIL DE LA 1864.....	66
2.3.1. Precizări prealabile.....	66
2.3.2. Drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului legitim.....	68
2.3.2.1. Preliminarii.....	68
2.3.2.2. Dreptul de a-l ține pe copil și de a-l supraveghea.....	68
2.3.2.3. Dreptul de corecție.....	69
2.3.2.4. Dreptul de a consimți la căsătoria copilului.....	70
2.3.2.5. Dreptul de a consimți la adopția copilului.....	71
2.3.2.6. Dreptul de a-l emancipa pe copil.....	71

2.3.2.7. Dreptul părintelui supraviețuitor de a-i institui copilului un tutore testamentar.....	72
2.3.2.8. Obligația de întreținere și educare.....	73
2.3.3. Drepturile și obligațiile părintești privitoare la bunurile copilului legitim.....	73
2.3.3.1. Dreptul de folosință legală.....	73
2.3.3.2. Administrarea bunurilor copilului.....	75
2.4. OCROTIREA PĂRINTEASCĂ ÎN REGLEMENTAREA CODULUI FAMILIEI.....	76
2.4.1. Precizări prealabile.....	76
2.4.2. Scopul ocrotirii părintești.....	79
2.4.3. Durata ocrotirii părintești.....	80
2.4.4. Principiile ocrotirii părintești.....	81
2.4.4.1. Principiul exercitării ocrotirii părintești numai în interesul copilului.....	81
2.4.4.2. Principiul exercitării ocrotirii părintești sub supravegherea și controlul autorității tutelare.....	83
2.4.4.3. Principiul independenței patrimoniale dintre părinte și copil.....	83
2.4.4.4. Principiul egalității părinților în exercitarea autorității părintești.....	84
2.4.4.5. Principiul asimilării depline a condiției juridice a copilului din afara căsătoriei cu aceea a copilului din căsătorie, a condiției juridice a copilului adoptat cu aceea a copilului firesc.....	85
2.4.5. Conținutul ocrotirii părintești.....	85
2.4.5.1. Preliminarii.....	85
2.4.5.2. Drepturile și îndatoririle părintești privitoare la persoana copilului.....	86
A. Dreptul și îndatorirea de a crește copilul.....	86
B. Îndatorirea părinților de a întreține copilul.....	89
C. Dreptul de a stabili locuința copilului.....	90
D. Dreptul de a cere înapoierea copilului.....	91
E. Dreptul de a avea legături personale cu copilul.....	91
2.4.5.3. Drepturile și îndatoririle părintești privitoare la bunurile copilului.....	92
A. Dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului.....	92
B. Dreptul și îndatorirea de a-l reprezenta pe copil.....	92
2.4.6. Modul de exercitare a ocrotirii părintești.....	93
2.4.6.1. Preliminarii.....	93
2.4.6.2. Exercițarea ocrotirii părintești de către ambii părinți.....	93

2.4.6.3. Exercițarea ocrotirii părintești de către un singur părinte.....	94
2.4.6.4. Scindarea ocrotirii părintești.....	94
2.4.7. Neînțelegerile dintre părinți cu privire la exercițarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești.....	95
2.4.8. Răspunderea părintească.....	95
2.5. PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN REGLEMENTAREA ACTUALULUI COD CIVIL.....	95
CAPITOLUL III CONȚINUTUL AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI.....	100
3.1. PRECIZĂRI PREALABILE.....	100
3.2. DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI PRIVITOARE LA PERSONA COPILULUI.....	107
3.2.1. Îndatoririle părintești specifice.....	107
3.2.2. Măsurile disciplinare și pedepsele fizice.....	111
3.2.3. Religia copilului.....	114
3.2.4. Dreptul de a stabili numele copilului.....	116
3.2.5. Dreptul și îndatorirea de a supraveghea copilul.....	120
3.2.6. Dreptul de a cere înapoierea copilului de la alte persoane.....	124
3.2.7. Locuința copilului.....	128
3.2.8. Obligația de a întreține copilul.....	131
3.3. DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI PRIVITOARE LA BUNURILE COPILULUI.....	135
3.3.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a administra bunurile copilului.....	135
3.3.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a-l reprezenta pe copil în actele juridice civile sau de a-i încuviința actele juridice, după caz.....	139
3.4. CONȚINUTUL AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN DREPTUL COMPARAT.....	142
3.4.1. Dreptul francez.....	142
3.4.2. Dreptul anglo-saxon.....	145
3.4.3. Dreptul musulman.....	148
CAPITOLUL IV EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI.....	151
4.1. ASPECTE GENERALE REFERITOARE LA EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI.....	151

4.2. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE AMBII PĂRINȚI.....	154
4.2.1. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți de comun acord și în mod egal.....	154
4.2.2. Prezumția de mandat tacit reciproc între părinți.....	157
4.2.3. Învoiala părinților cu privire la modul de exercitare a autorității părintești.....	161
4.2.4. Neînțelegerile dintre părinți cu privire la exercitarea autorității părintești.....	163
4.2.5. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia conviețuiesc.....	165
4.2.6. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia nu conviețuiesc.....	167
4.2.7. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în caz de divorț.....	168
4.3. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE UN SINGUR PĂRINTE.....	175
4.3.1. Precizări prealabile.....	175
4.3.2. Exercițarea autorității părintești de către un singur părinte în caz de divorț.....	177
4.3.3. Exercițarea autorității părintești în cazul morții unuia dintre părinți.....	179
4.3.4. Exercițarea autorității părintești în cazul punerii sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți.....	180
4.3.5. Exercițarea autorității părintești în cazul decăderii unuia dintre părinți din exercițiul drepturilor părintești.....	181
4.3.6. Exercițarea autorității părintești în cazul neputinței unuia dintre părinți de a-și manifesta voința.....	182
4.4. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE ALTE PERSOANE.....	184
4.5. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL COPILULUI CONCEPUT PRIN REPRODUCERE UMANĂ ASISTATĂ MEDICAL CU TERȚ DONATOR.....	187
4.6. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL ADOPTIEI COPILULUI.....	189
4.7. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL LUĂRII UNEI MĂSURI DE PROTECȚIE SPECIALĂ A COPILULUI.....	191
4.7.1. Precizări prealabile.....	191
4.7.2. Plasamentul în regim de urgență.....	194
4.7.3. Supravegherea specializată.....	195
4.8. EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN DREPTUL COMPARAT.....	196

4.8.1. Dreptul francez.....	196
4.8.2. Dreptul anglo-saxon.....	201
4.8.3. Dreptul musulman.....	203

CAPITOLUL V DECĂDEREA DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR

PĂRINTEȘTI.....	205
5.1. ASPECTE GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A PĂRINȚILOR PENTRU NEÎNDEPLINIREA SAU ÎNDEPLINIREA NECORESPUNZĂTOARE A ÎNDATORIRILOR PĂRINTEȘTI.....	205
5.2. PRECIZĂRI PREALABILE PRIVIND DECĂDEREA DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	207
5.3. NATURA JURIDICĂ A DECĂDERII DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	209
5.4. CONDIȚIILE DECĂDERII DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	210
5.4.1. Preliminarii.....	210
5.4.2. Faptele care atrag decăderea din exercițiul drepturilor părintești.....	211
5.4.3. Efectele faptelor care atrag decăderea din exercițiul drepturilor părintești.....	220
5.5. PROCEDURA DECĂDERII DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	222
5.5.1. Preliminarii.....	222
5.5.2. Instanța de judecată competentă să dispună decăderea din exercițiul drepturilor părintești.....	223
5.5.3. Cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești.....	225
5.5.4. Judecarea cererii de decădere din exercițiul drepturilor părintești de urgență.....	227
5.5.5. Administrarea probelor.....	227
5.5.5.1. Aspecte generale.....	227
5.5.5.2. Citarea părinților.....	228
5.5.5.3. Raportul de anchetă psihosocială.....	229
5.5.5.4. Participarea procurorului la judecată.....	229
5.6. EFECTELE DECĂDERII DIN EXERCIȚIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	230
5.6.1. Întinderea efectelor decăderii din exercițiul drepturilor părintești.....	230
5.6.2. Obligația de întreținere.....	234
5.6.3. Efectele decăderii din exercițiul drepturilor părintești în alte materii.....	234

5.6.4. Instituirea tutelei.....	235
5.7. REDAREA EXERCITIULUI DREPTURILOR PĂRINTEȘTI.....	236
5.7.1. Preliminarii.....	236
5.7.2. Condițiile și procedura de redare a exercițiului drepturilor părintești.....	238
5.7.3. Dreptul părintelui decăzut din exercițiul drepturilor părintești de a avea legături personale cu copilul.....	238
CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA.....	241
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	246

INTRODUCERE

Hotărârea de a aborda problematica teoretică și practică a instituției juridice a *autorității părintești* în sistemul de drept al României mi-a fost potențată de dorința și convingerea că pot să-mi aduc contribuția la efortul de analiză științifică aprofundată a reglementărilor consacrate de actualul Cod civil acestei importante instituții juridice a *dreptului familiei*.

Realizarea acestei analize mi-a oferit prilejul să valorific rezultatele cercetării științifice realizate în calitate de cadru didactic titular de seminarii la disciplina *Dreptul familiei* și a pasiunii dezvoltate în timp pentru analiza reglementărilor juridice consacrate protecției și promovării drepturilor copilului, precum și a celor destinate ocrotirii copilului de către părinți ori protecției lui alternative.

Pentru fundamentarea științifică a tezei am valorificat creativ și chiar critic lucrări apărute sub imperiul Codului familiei și, mai ales, după data de 1 octombrie 2011, elaborate de autori de un incontestabil prestigiu științific, între care îi evoc pe I. Albu, I. P. Filipescu, Al. Bacaci, C. -V. Dumitrache, C. C. Hageanu și E. Florian. În elaborarea tezei de doctorat, un rol aparte l-au ocupat lucrările conducătorului de doctorat, prof. univ. dr. Teodor Bodoască, în special cartea *Dreptul familiei*, ediția a III-a, publicată în anul 2015 la Editura Universul Juridic, precum și numeroasele studii publicate de acesta după anul 2009 în revista „Dreptul”.

Având în vedere că majoritatea capitolelor tezei cuprind și aspecte de drept comparat, am folosit și lucrări științifice reprezentative din doctrina de specialitate franceză, engleză și turcă.

De asemenea, o atenție aparte am acordat analizei soluțiilor jurisprudențiale adoptate, atât în perioada de aplicare a Codului familiei, cât și după data de 1 octombrie 2011, dată la care a intrat în vigoare actualul Cod civil român.

Prezentarea diverselor teze și soluții jurisprudențiale nu a fost un scop în sine, ci, așa cum am afirmat anterior, acestea au fost utilizate creativ și chiar critic pentru a fundamenta propriile opinii și, eventual, formularea unor propuneri *de lege ferenda*, care să contribuie la procesul de perfecționare a reglementărilor din domeniu.

Pentru a facilita realizarea obiectivului științific propus, am structurat teza în cinci capitole, fiecare grupând un mănunchi important de aspecte juridice ce intră în conținutul autorității părintești.

Capitolul I, sub denumirea „Noțiuni introductive despre autoritatea părintească”, cuprinde analize referitoare la: sensurile juridice ale sintagmei „autoritatea părintească”, definiția autorității părintești, analiza semnificației termenului „copil”, principiile autorității părintești, durata autorității părintești, principiile și durata autorității părintești în dreptul comparat (francez, anglo-saxon și musulman).

Capitolul II, fiind consacrat „Evoluției reglementărilor interne ale României cu privire la autoritatea părintească”, debutează cu prezentarea acestei instituții juridice în dreptul roman. Am optat și pentru acest debut, întrucât ecouri ale vechilor reglementări prevăzute de *ius civile*, inclusiv din cele care au avut ca obiect *puterea părintească* (*patria potestas*), au răzbătut până în contemporaneitate.

Acest capitol cuprinde analize referitoare la puterea părintească în principalele etape din evoluția dreptului în spațiul carpato-danubiano-pontic, astfel: puterea părintească în vechiul drept românesc, puterea părintească în reglementarea Codului civil român din anul 1864 și ocrotirea părintească în reglementarea Codului familiei (1954). Prezentarea acestor reglementări, realizată uneori de o manieră detaliată, mi-a oferit prilejul să identific atât elementele de progres normativ, cât și aspectele de continuitate în reglementarea acestei importante instituții juridice.

Capitolul III este destinat analizei detaliate a „Conținutului autorității părintești” în reglementarea actualului Cod civil, adică a drepturilor și îndatoririlor părintești, atât cu privire la persoana, cât și cele care au ca obiect bunurile copilului. În concret, sunt analizate: îndatoririle părintești specifice, măsurile disciplinare și pedepsele fizice, drepturile părintelui minor, religia copilului, numele copilului, dreptul și îndatorirea de a supraveghea copilul, dreptul de a cere înapoierea copilului de la alte persoane, locuința copilului, obligația de a întreține copilul, dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului, dreptul și îndatorirea de a-l reprezenta pe copil sau de a-i încuviința actele juridice, după caz.

De asemenea, în cadrul acestui capitol, ultima secțiune am consacrat-o prezentării sintetice a „conținutului autorității părintești în dreptul comparat (francez, anglo-saxon și musulman).

În Capitolul IV am analizat problematica juridică a „Exercitării autorității părintești” distinct, după cum aceasta este realizată de către ambii părinți ori doar numai de către unul dintre ei. În concret, am abordat teme importante, și anume: exercitarea autorității părintești de către ambii părinți de comun acord și în mod egal; prezumția de mandat tacit reciproc între părinți; învoiala părinților cu privire la modul de exercitare a autorității părintești; neînțelegerile dintre părinți cu privire la exercitarea autorității părintești; exercitarea autorității

părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia conviețuiesc; exercitarea autorității părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia nu conviețuiesc; exercitarea autorității părintești de către ambii părinți în caz de divorț; exercitarea autorității părintești de către un singur părinte în diverse situații tipice (divorț, moartea unuia dintre părinți, punerea sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți, decăderea unuia dintre părinți din exercițiul drepturilor părintești, neputința unuia dintre părinți de a-și manifesta voința).

De asemenea, acest capitol cuprinde o secțiune în cadrul căreia este analizată problematica juridică a exercitării autorității părintești de către alte persoane decât părinții copilului, în cazul copilului conceput prin metode asistate medical cu terț donator, în cazul copilului adoptat precum și în cazul luării unei măsuri de protecție specială a copilului. Întocmai ca în capitolul precedent, și în cuprinsul acestui capitol am prezentat sintetic exercitarea autorității părintești în dreptul francez, anglo-saxon și musulman.

Ultimul Capitol, nr. V, este destinat analizei amănunțite a instituției „Decăderii din exercițiul drepturilor părintești” în reglementarea actualului Cod civil. În cuprinsul acestui capitol, am supus analizei aspecte, precum următoarele: natura juridică a decăderii din exercițiul drepturilor părintești; condițiile decăderii din exercițiul drepturilor părintești (faptele care atrag decăderea și efectele acestor fapte); procedura decăderii din exercițiul drepturilor părintești (instanța de judecată competentă, cererea de decădere, administrarea probelor); efectele hotărârii judecătorești de decădere din exercițiul drepturilor părintești (întinderea efectelor decăderii, obligația de întreținere, efectele decăderii în alte materii, instituirea tutelei); redarea exercițiului drepturilor părintești (condițiile și procedura de redare a exercițiului drepturilor părintești; dreptul părintelui decăzut din exercițiul drepturilor părintești de a avea legături personale cu copilul).

De asemenea, teza cuprinde o listă bibliografică selectivă, „concluzii și propuneri *de lege ferenda*”.

Ca metode de cercetare științifică, am utilizat, mai ales, metoda analitică, istorică și comparativă.

Metoda analitică mi-a facilitat analiza logico-juridică sistematică și aprofundată a reglementărilor legale consacrate instituției juridice a autorității părintești, dar și a jurisprudenței sau doctrinei din domeniu. Utilizarea acestei metode mi-a oferit posibilitatea să identific o serie de inadvertențe normative în cadrul actualelor reglementări și să fundamentez diverse soluții pentru eliminarea lor.

Metoda istorică am folosit-o pentru analiza evoluției în timp a reglementărilor legale destinate autorității părintești, identificării elementelor de progres din cadrul noilor reglementări din domeniu, dar și a aspectelor de continuitate în ceea ce privește normarea regimului juridic al autorității românești în spațiul carpato-danubiano-pontic.

În sfârșit, metoda comparativă mi-a permis să descifrez aspectele diferite, atât între vechile și actualele reglementări din materie, precum și între normele interne și cele din dreptul comparat din domeniul autorității părintești.

Cuvinte cheie: autoritatea părintească, interesul superior al copilului, drepturi părintești, îndatoriri părintești, copil, părinți, divorț, locuința copilului, legături personale cu copilul, adopție, decădere din exercițiul drepturilor părintești.

CAPITOLUL I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE DESPRE AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

SECȚIUNEA 1.1.

SENSURILE JURIDICE ALE SINTAGMEI „AUTORITATE PĂRINTEASCĂ”

1.1.1. Precizări prealabile

Autorii actualului Cod civil utilizează expresia autoritate părintească pentru a desemna „ansamblul de drepturi și îndatoriri ce revin părinților pentru protecția copilului, atât în persoana acestuia, cât și în bunurile sale”. De fapt, sub această denumire sunt grupate dispozițiile art. 483-512 din actualul Cod civil.

Expresia autoritate părintească, ca de altfel și mare parte a normelor ce o alcătuiesc, a fost preluată din Codul civil francez și din cel al Provinciei Québec.

Pe bună dreptate, în doctrină, s-a remarcat că utilizarea acestei expresii se traduce și într-o încercare emancipată (modernizată) a legiuitorului român de a reveni la „trecutul normativ autohton îndepărtat”. Astfel, sintagma puterea părintească, folosită în normele Codului civil român de la 1864, a fost înlocuită cu moderata, însă sinonima sintagmă autoritatea părintească.

De asemenea, expresia autoritatea părintească a înlocuit sintagma ocrotirea minorului, folosită ca denumire a Capitolului I (art. 97-141) din Titlul III („Ocrotirea celor lipsiți de capacitate, a celor cu capacitate restrânsă și a altor persoane”) din Codul familiei.

În doctrină, se consideră că utilizarea termenului autoritate în locul noțiunii ocrotire „materializează o aliniere târzie a legiuitorului român la soluții terminologice discutabile din unele sisteme de drept europene și chiar la proiecte contestate la nivelul Uniunii Europene”.

Într-adevăr, în anul 2001 (1 septembrie) a fost creată „Comisia europeană privind legislația familiei”, care are ca obiectiv principal armonizarea Dreptului familiei, prin crearea unui set de principii europene. Statele membre ar trebui să privească aceste principii ca adevărate modele pentru armonizarea reglementărilor interne din domeniu. În acest sens, Comisia respectivă a elaborat documentul denumit „Principiile legislației europene privind autoritatea părintească” (s.n.).

De asemenea, în Franța, introducerea expresiei autoritatea parentală (l'autorité parentale), prin Legea din 4 iulie 1970, a fost determinată de necesitatea înlocuirii expresiei

retrograde putere paternă (*puissance paternelle*) și compatibilizării acestei sintagme cu principiul egalității părinților în privința ocrotirii copilului.

În doctrină s-a remarcat că „numeroase acte normative internaționale la care România este parte și pe care s-a angajat să le respecte, recunosc dreptul copilului la protecție, instituind principiul responsabilității și al primordialității responsabilității părinților în realizarea protecției” (s.n.). În acest sens este evocată „Convenția de la Haga referitoare la competența, legea aplicabilă, executarea și cooperarea în materia responsabilității părintești și măsurile de protecție a copilului și Convenția cu privire la drepturile copilului”.

După cum am precizat anterior, în România, înainte de intrarea în vigoare a actualului Cod civil, a fost adoptată Legea nr. 272/2004 care, în aplicarea actelor normative internaționale evocate, prevede dreptul copilului la protecție, principiul „responsabilizării părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești” și al „primordialității responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului” (s.n.). De asemenea, atât anterior, cât și ulterior republicării Legii nr. 272/2004, în numeroase texte ale acesteia, fiind reglementate diverse aspecte ale protecției și promovării drepturilor copilului, este utilizată expresia ocrotirea părinților. În schimb, pentru a marca armonizarea Legii nr. 272/2004 cu soluția terminologică folosită de Codul civil, sintagma autoritatea părintească este doar evocată în cuprinsul a trei articole.

În acord cu cele exprimate în doctrină, responsabilitatea părintească și primordialitatea acestei responsabilități, fiind principii legale în materie de protecție și promovare a drepturilor copilului, imprimă ocrotirii părintești calitatea de principală formă de ocrotire a copilului. De fapt, după cum am subliniat anterior, acest aspect este consfințit de art. 106 alin. (1) C. civ.

Ca principală formă de ocrotire a copilului, autoritatea părintească se prezintă, potrivit art. 483 alin. (1) C. civ., ca un „ansamblu de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți”.

Sub acest aspect, autoritatea părintească va face obiect de analiză în cazul tezei mele de doctorat.

În doctrină, s-a remarcat că expresia autoritatea părintească poate fi privită și ca putere de decizie a părinților în ceea ce privește persoana și bunurile copilului. Din această perspectivă, autoritatea părintească ar trebui analizată întocmai ca responsabilitatea și primordialitatea responsabilității părintești, ca un principiu legal de ocrotire a copilului, și nicidecum ca formă a ocrotirii. S-a apreciat că, în caz contrar, se ajunge la situația în care o

regulă de drept cu valoare de principiu (autoritatea părintească) este substituită unei forme de ocrotire a copilului (părintească).

După cum plastic s-a exprimat în literatura de specialitate, autoritatea părintească, analizată ca putere de decizie a părinților în ceea ce privește persoana și bunurile copilului, „s-a dorit să fie o reafirmare implicită a puterii parentale”, ca remediu la tendința de emancipare precoce a copilului”.

Evident, această soluție terminologică (autoritate părintească) va rămâne la nivel de deziderat, dacă nu va fi susținută de norme juridice care să instituie, pentru părinți, dreptul de a da dispoziții obligatorii pentru copil și, corelativ, pentru copil, obligația de a le respecta. Constatarea este deosebit de pertinentă din moment ce „autoritatea, ca element specific raporturilor juridice de putere, presupune subordonare” sau, altfel spus, „dreptul unui subiect de drept de a decide într-o anumită chestiune și obligația altuia de a-i da ascultare”.

Contrar acestor cerințe, semnificația și conținutul autorității părintești prevăzute de Codul civil român nu susțin ideea de autoritate a părinților în raporturile juridice cu copilul. Dimpotrivă, acestea sunt concepute în ideea ocrotirii copilului de către părinți, așa cum a fost ea reglementată de art. 97-112 din Codul familiei și cum, de altfel, rezultă fără dificultate din actele normative internaționale evocate anterior, precum și din Legea nr. 272/2004.

În sfârșit, autoritatea părintească poate fi privită și ca o importantă instituție juridică a dreptului familiei. Sub acest aspect, în prezent, autoritatea părintească este reglementată, în principal, de art. 483-512 C. civ.

Autoritatea părintească nu este o instituție juridică nouă în sistemul de drept român, decât prin titulatură. Într-adevăr, aceasta este întâlnită și în reglementări mai vechi. Astfel, în Codul civil de la 1864, Titlul IX [Despre puterea părintească (art. 325-341)] din Cartea I (Despre persoane), ocrotirea copiilor s-a realizat prin instituția „puterii părintești”. Puterea părintească însemna totalitatea drepturilor pe care legea le acorda părinților asupra persoanei și bunurilor copilului, atâta vreme cât copilul era minor și neemancipat.

Prin intrarea în vigoare a Codului familiei, expresia putere părintească a fost înlocuită cu ocrotirea părintească. Ocrotirea părintească desemna totalitatea drepturilor și obligațiilor acordate de lege părinților pentru a asigura creșterea și educarea copiilor minori. Concluzia a rezultat fără dificultăți de interpretare din conținutul art. 97 din Codul familiei.

Ulterior, actualul Cod civil, făcând referire la drepturile și îndatoririle părintești, a introdus expresia autoritate părintească.

Deci, în esență, autoritatea părintească se rezumă la o sumă de drepturi și îndatoriri ale părinților față de copiii lor. Sub acest aspect, în doctrină s-a afirmat că „...întinderea prerogativelor părintești a cunoscut o anume evoluție cu fiecare reglementare sub influența curentului socio-juridic predominant dintr-o epocă sau alta în coordonarea strategiei de abordare a relației dintre părinți și copii...”

Pe plan internațional, sintagmei „autoritate părintească” îi corespunde expresia „responsabilitate părintească” sau „răspundere părintească”. Astfel, consider utilă evocarea, în acest sens, a câtorva dintre instrumentele internaționale care folosesc această noțiune, și anume: Recomandarea R (84) 4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei asupra responsabilităților părintești, Convenția O.N.U. din anul 1989 cu privire la drepturile copilului, Convenția de la Haga referitoare la competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și măsurile de protecție a copilului, Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiată la Haga în data de 29 mai 1993 etc.

Noțiunea de „responsabilitate părintească” se regăsește și în alte documente internaționale precum Regulamentul II de la Bruxelles sau Recomandarea 874 (1979) pentru o Cartă Europeană privind Drepturile Copilului.

Recomandarea 874 (1979) pentru o Cartă Europeană privind Drepturile copilului, obligă statele membre ale Consiliului Europei să înlocuiască conceptul de „autoritate părintească” cu cel de „răspundere parentală” și să cuprindă o descriere clară a drepturilor pe care le au copiii în calitate de membri individuali ai familiei [Capitolul II („Situția juridică a copilului”), lit. c)]. Prin acest document se cere, pentru prima dată, statelor membre să recunoască copiii ca persoane cu drepturi și nevoi proprii, și să nu mai fie considerați ca o proprietate a părinților. Această cerință constituie primul principiu general al Recomandării [lit. a)].

În dreptul anglo-saxon însă, expresia utilizată este cea de parental responsibility (responsabilitate parentală) care a fost introdusă prin Legea Copiilor 1989 (Children Act 1989 sau CA 1989). Această lege a înlocuit conceptul de drepturi părintești și responsabilități, utilizat în alte legi și statute cu conceptul de responsabilitate parentală. Astfel, prin responsabilitate parentală se înțelege „toate drepturile, îndatoririle, puterile, responsabilitățile și autoritatea pe care un părinte le are prin lege în legătură cu persoana copilului și proprietatea sa”.

În ciuda acestor considerente, autorii actualului Cod civil au optat, totuși, pentru expresia autoritate părintească.

În dreptul intern, sunt două acte normative fundamentale în materia autorității părintești, și anume: Legea nr. 272/2004 și Codul civil. Legea nr. 272/2004, făcând referire, în diferite texte [art. 5 alin. (2), art. 6 lit. (d) și art. 36], la drepturile și obligațiile părintești, consacră, de fapt, instituția juridică a responsabilității părintești. În schimb, după cum am mai precizat, actualul Cod civil reglementează autoritatea părintească în art. 483-512.

1.1.2. Definiția autorității părintești

Potrivit art. 483 alin. (1) C. civ., „autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți”. În legătură cu această definiție, în doctrină, s-au făcut unele sublinieri pe care găsim util să le prezint în cele ce urmează.

În primul rând, remarcabilul autor și remarcabilele autoare sibiene semnaleză înlocuirea expresiei ocrotirea părintească, prevăzută anterior de Codul familiei, cu sintagma autoritatea părintească. Termenul „autoritate” este folosit, în prezent, de Codul civil francez, așa cum acesta a fost modificat în anul 1970, prin Legea din data de 4 iulie. Într-adevăr, cu această ocazie, a fost înlocuită vechea și retrograda expresie putere paternă (*puissance paternelle*) cu sintagma autoritate parentală (*autorité parentale*). Intenția legiuitorului francez a fost de a revoluționa această instituție și, astfel, puterea nelimitată a tatălui a fost transformată într-un instrument de realizare a drepturilor copilului, exercitat de ambii părinți în mod egal. Prevederile din Codul civil francez, care făceau referire la autoritatea parentală, au fost completate în mod considerabil prin Legea nr. 2002-305 din 4 martie 2002 privitoare la această instituție. Adoptând această lege, legiuitorul francez a evitat folosirea expresiei responsabilitate părintească pe considerentul că aceasta presupune doar obligații, fiind ignorată, astfel, natura complexă a acestei instituții.

După cum am precizat anterior, în actele normative internaționale din domeniu este folosită expresia responsabilitate părintească.

De pildă, în Recomandarea R (84) 4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei asupra responsabilităților părintești, aceste responsabilități sunt definite ca fiind „ansamblul îndatoririlor și prerogativelor destinate să asigure bunăstarea morală și materială a copilului, în special acelea de a avea grijă de persoana copilului, de a menține relații personale cu el și

de a-i asigura educația, întreținerea, reprezentarea lui legală și administrarea bunurilor sale” (Principiul 1).

În Regulamentul II de la Bruxelles, art. 2 alin. (7) stabilește că responsabilitatea părintească este un „ansamblu de drepturi și obligații conferite unei persoane fizice sau unei persoane juridice în temeiul unei hotărâri judecătorești, al unui act cu putere de lege sau al unui acord aflat în vigoare privind persoana sau bunurile unui copil”. Responsabilitatea părintească cuprinde în special încredințarea și dreptul de vizită.

Schimbarea formei și a fondului autorității părintești a fost impusă de revirimentul pe care drepturile copilului l-au cunoscut în Secolul XX și de faptul că, în reglementările adoptate de Consiliul Europei, se folosea și se recomanda utilizarea acestei expresii.

În al doilea rând, în consens cu alte opinii exprimate în literatura de specialitate, se consideră că, în privința României, înlocuirea expresiei ocrotire părintească, prevăzută anterior de Codul familiei, cu cea de autoritate părintească este nefericită și nici nu a fost oportună la data adoptării și intrării în vigoare a actualului Cod civil.

Remarcabilul autor și autoare susțin acest lucru, întrucât sensul cuvântului ocrotire, care înseamnă a lua sub pază, sub protecție, a apăra, a proteja, a ajuta, a sprijini, corespundea mult mai bine cu modul în care această instituție este privită astăzi, decât termenul autoritate. Într-adevăr, după cum s-a subliniat anterior, acest termen, deși pare mai puțin agresiv decât puterea, utilizată în legislația veche, înseamnă, totuși, drept de a impune cuiva ascultare. Evident, tocmai această latură de forță a instituției este în plină schimbare, în prezent, tendința fiind aceea de a sublinia obligațiile pe care le au părinții față de copil, de a întări poziția copilului prin consacrarea interesului său ca singura finalitate a acțiunilor părintești și de a asocia copilul la toate deciziile care îl privesc.

De asemenea, se subliniază și se apreciază modul complet și lipsit de echivoc în care este redactată definiția legală a autorității părintești. Astfel, în definiție se evocă faptul că, în conținutul autorității părintești intră atât drepturi, cât și îndatoriri ale părinților și că acestea privesc atât persoana copilului, cât și bunurile lui.

Precizarea din finalul definiției legale, că drepturile și îndatoririle aparțin în mod egal părinților este absolut firească, din moment ce, încă de la începutul secolului trecut, a fost instituit principiul egalității sexelor în privința drepturilor civile. Egalitatea părinților în exercitarea autorității evocă faptul că aceasta este exercitată, de regulă, de aceștia împreună și, numai prin excepție, în mod separat. De asemenea, această egalitate presupune că părinții decid de comun acord în ceea ce privește exercitarea în concret a autorității părintești.

În sfârșit, analiza definiției legale a autorității părintești presupune și analiza termenului copil, analiză ce o vom realiza în următoarea Secțiune.

În ceea ce mă privește, consider că, pentru a contura o definiție completă pentru această importantă instituție juridică a dreptului familiei, se impune să luăm în considerare și dispozițiile alin. (2), precum și ale alin. (3) din cuprinsul art. 483 C. civ. Acest demers este necesar, întrucât întregul art. 483 C. civ. este instituit sub denumirea marginală „autoritatea părintească” și, nicidecum doar alin. (1).

Drept urmare, această definiție trebuie să evidențieze faptul că autoritatea părintească este exercitată numai în interesul superior al copilului, cu respectul acordat acestuia și asocierea lui la toate deciziile care îl privesc. De asemenea, trebuie subliniată răspunderea părinților pentru creșterea copiilor lor.

În sfârșit, definiția nu poate ocoli faptul că autoritatea părintească este, conform art. 106 alin. (1) C. civ., principala formă de ocrotire a copilului.

Față de aceste precizări, consider că „autoritatea părintească este forma principală de ocrotire a copilului, constând în ansamblul drepturilor și îndatoririlor ce revin părinților cu privire la persoana și bunurile acestuia, exercitată în mod egal de părinți și în interesul superior al copilului, cu respectul datorat și asocierea acestuia la toate deciziile care îl privesc”.

SECȚIUNEA 1.2.

SEMNIFICAȚIA TERMENULUI „COPII” ÎN LEGISLAȚIA INTERNĂ A ROMÂNIEI

După cum am subliniat anterior, analiza autorității părintești presupune stabilirea semnificației termenului *copil*.

Ab initio, fac precizarea că, sub acest aspect, în legislația României, nu există o terminologie unitară. Astfel, uneori, este utilizat termenul *minor* sau expresia *copil minor*, ca sinonime a termenului *copil*. În acord cu unele opinii exprimate în doctrină, față de conținutul normativ al textelor legale interne în care este utilizat, termenul *copil* poate fi analizat *lato sensu* și *stricto sensu*.

Astfel, se consideră că *lato sensu*, prin *copil* este desemnată persoana fizică, indiferent de vârsta și capacitatea ei de exercițiu, rudă în linie dreaptă descendentă de gradul unu cu o altă persoană. În acest sens, sunt aduse ca temei juridic dispozițiile art. 406 C. civ. Potrivit acestui

articol, „rudenia este în linie dreaptă în cazul descendenței unei persoane dintr-o altă persoană și poate fi ascendentă sau descendentă” [alin. (1)], iar „gradul de rudenie în linie dreaptă se stabilește după numărul nașterilor, astfel *copiii și părinții* sunt rude de gradul întâi” [alin. (3) lit. b)] (s.n.).

Fiindcă art. 406 C. civ. nu face distincție sub aspectul vârstei și capacității de exercițiu, *lato sensu* este *copil* orice persoană fizică, indiferent că este minoră sau majoră, fără capacitate de exercițiu, cu capacitate de exercițiu restrânsă ori cu capacitate deplină de exercițiu. Deci, potrivit acestei teze doctrinare, *lato sensu*, calitatea de *copil* a persoanei fizice ține exclusiv de „legătura ei de rudenie în linie dreaptă descendentă de gradul unu cu altă persoană”, și nicidecum de vârsta și/sau de capacitatea ei de exercițiu.

De asemenea, s-a apreciat că „legătura de rudenie în linie dreaptă descendentă de gradul unu” constituie criteriul obiectiv în funcție de care se poate aprecia dacă un anume text legal folosește sau nu termenul *copil* în acest sens. Astfel, sunt date ca exemplu dispozițiile art. 975 alin. (1) C. civ., conform cărora „descendenții sunt copiii defunctului și urmașii lor în linie dreaptă la nesfârșit”. Într-adevăr, prin raportare la dispozițiile art. 406 C. civ., termenul *descendent* are semnificația de rudă în linie dreaptă, iar expresia *copiii defunctului* evocă existența *gradului unu de rudenie* între defunct și descendenții săi.

Termenul *copil*, analizat *lato sensu* este utilizat și de alte texte ale Codului civil, precum și ale altor legi. În schimb, în literatura de specialitate, se consideră că *stricto sensu*, termenul *copil* „desemnează persoana minoră fără capacitate deplină de exercițiu, fără ca legătura ei de rudenie în linie dreaptă descendentă de gradul unu cu altă persoană să aibă neapărat relevanță juridică”.

Înțelesul *stricto sensu* a termenului *copil* este stabilit de art. 263 alin. (5) C. civ. și, în mod identic, de art. 4 lit. a) din Legea nr. 272/2004. În temeiul acestor texte, „copil este persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, potrivit legii”. Legea la care fac trimitere aceste texte este Codul civil. Într-adevăr, potrivit art. 38 alin. (2) C. civ., interpretat *per a contrario*, este minoră persoana fizică care nu a împlinit vârsta de 18 ani. De asemenea, art. 38 alin. (1), respectiv art. 39 alin. (1) coroborate cu art. 40, art. 41 și art. 43 C. civ. stabilesc că nu au capacitate deplină de exercițiu persoanele minore necăsătorite, cu excepția celor care au împlinit vârsta de 16 ani și cărora, pentru motive temeinice, instanța de tutelă le-a recunoscut capacitatea deplină de exercițiu.

În acord cu cele exprimate în doctrină, atât timp cât *minoritatea* este o cerință legală pentru ca persoana fizică să fie considerată *copil*, expresia *copil minor* este pleonastică. Astfel,

în cadrul acestei expresii, termenul *minor* este prevăzut atât expres, cât și implicit, prin utilizarea termenului *copil*. Într-o exprimare juridică corectă, *stricto sensu*, termenul *copil* trebuie utilizat singular, fără să i se atașeze apelativul *minor*.

De asemenea, utilizarea în textele legale a termenului *minor*, ca sinonim al termenului *copil* analizat *stricto sensu*, generează dificultăți de interpretare și chiar poate antrena soluții practice neunitare. Astfel, folosirea în textele legale fără distincție a termenului *minor* poate susține concluzia că este avut în vedere atât minorul fără capacitate deplină de exercițiu, cât și cel cu capacitate deplină de exercițiu.

Până la o eventuală intervenție a legiuitorului sub aspectul pus în discuție, pentru evitarea eventualelor inconveniente practice, s-a propus ca interpretarea normelor juridice care folosesc termenul *minor*, ca sinonim al termenului *copil* analizat *stricto sensu*, să fie realizată prin luarea în considerare a criteriului *protecției și promovării drepturilor copilului*. Acest criteriu, fiind prevăzut explicit în denumirea și în numeroase texte ale Legii nr. 272/2004 și implicit în unele texte ale Constituției, Codului civil, precum și a altor acte normative, poate fi considerat unul obiectiv.

În fine, indiferent că este analizat *stricto sensu* sau *lato sensu*, cu eventualele excepții prevăzute de lege, termenul *copil* privește atât persoana fizică de sex feminin, cât și cea de sex masculin.

De asemenea, noțiunea de *copil* cuprinde copilul din căsătorie, copilul din afara căsătoriei, precum și copilul adoptat.

SECȚIUNEA 1.3.

PRINCIPIILE ȘI DURATA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

1.3.1. Principiile autorității părintești

1.3.1.1. Precizări prealabile

1.3.1.2. Principiul exercitării autorității părintești numai în interesul superior al copilului

1.3.1.3. Principiul egalității copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie și din adopție

1.3.1.4. Principiul egalității părinților în exercitarea autorității părintești

1.3.1.5. Principiul independenței patrimoniale dintre părinte și copil

1.3.1.6. Principiul asocierii copilului la toate deciziile care îl privesc

1.3.2. Durata autorității părintești

Autoritatea părintească are caracter temporar, fiind exercitată de către părinți „până la data când copilul dobândește capacitate deplină de exercițiu”, conform art. 484 C. civ. Prin urmare, pentru ca o persoană să se afle sub autoritate părintească, trebuie să aibă calitatea de copil *stricto sensu*, adică de persoană minoră fără capacitate deplină de exercițiu.

Reamintim că, de principiu, persoana fizică dobândește capacitate deplină de exercițiu la împlinirea vârstei de 18 ani, dată la care devine majoră [art. 38 C. civ.].

Pe cale excepțională însă, minorul care se căsătorește dobândește, prin căsătorie, capacitate deplină de exercițiu, conform art. 39 C. civ. De asemenea, pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani poate solicita iar instanța de tutelă îi poate recunoaște capacitatea deplină de exercițiu anticipată, în condițiile art. 40 C. civ.

A doua situație excepțională este reglementată de art. 40 C. civ., potrivit căruia, „pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu” (teza I).

Totodată, „minorul care, la data la care este pus sub interdicție judecătorească, se află sub ocrotirea părinților, rămâne sub această ocrotire până la data când devine major, fără a i se numi un tutore”, conform art. 176 alin. (1) teza I C. civ.

1.3.3. Îndatorirea de respect

Art. 485 C. civ., fiind plasat în contextul dispozițiilor generale (art. 483-486), sub denumirea „îndatorirea de respect”, prevede că „copilul datorează respect părinților săi indiferent de vârsta sa”.

Cu unele excepții, această îndatorire a copilului este ignorată în doctrină.

Astfel, în doctrină, s-a apreciat că această îndatorire a fost introdusă în actualul Cod civil, probabil, în încercarea de a întrona puterea parentală.

Îndatorirea de respect la care face referire art. 485 C. civ. are un caracter mai mult moral decât juridic, nefiind prevăzută vreo sancțiune în situația nerespectării acesteia.

De asemenea, pe bună dreptate, se consideră că această îndatorire a copilului nu este echivalenta *obligației acestuia de a da ascultare părinților*. Astfel, *respectul* are semnificația unei atitudini sau a unui sentiment de stimă, de considerație sau de prețuire față de cineva sau de ceva. În schimb, *ascultarea* înseamnă să fii sub autoritatea cuiva.

Observăm că art. 485 C. civ. îl obligă pe copil, *indiferent de vârsta sa*, să-și respecte părinții, deci și atunci când a dobândit capacitate deplină de exercițiu, și nu se mai află sub

autoritatea părintească. Deci, contrar topografiei art. 485 C. civ., această îndatorire nu este specifică *autorității părintești* și nici de natură să contribuie la dorita creștere a *puterii parentale*.

1.3.4. Aspecte de drept comparat privind principiile și durata autorității părintești

1.3.4.1. Dreptul francez

1.3.4.2. Dreptul anglo-saxon

1.3.4.3. Dreptul musulman

CAPITOLUL II

EVOLUȚIA REGLEMENTĂRILOR INTERNE ALE ROMÂNIEI CU PRIVIRE LA AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

SECȚIUNEA 2.1.

PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN DREPTUL ROMAN

2.1.1. Precizări prealabile

În dreptul roman, puterea părintească era cunoscută sub denumirea de *patria potestas*. *Patria potestas* reprezenta puterea pe care *pater familias* o exercita asupra descendenților săi, respectiv fiii, fiicele și nepoții din fii. Aceștia făceau parte din categoria persoanelor *alieni iuris*.

Pater familias nu putea fi decât un ascendent de sex masculin adică, tatăl, bunicul ori străbunicul, și era considerat *șef de familie* și nu tată de familie. Acesta făcea parte din categoria persoanelor *sui iuris*, adică a persoanelor care nu se aflau sub puterea altei persoane. Totodată, în doctrină, s-a afirmat că putea fi un *pater familias* și un bărbat căsătorit dar fără copii ori un celibatar sau un nevârstnic.

Puterea șefului de familie se exercita asupra soției, copiilor și a sclavilor, dar și asupra bunurilor și a animalelor. Această putere generală se numea inițial *manus* iar cu timpul își pierde înțelesul și devine *patria potestas* desemnând puterea asupra descendenților, sau *dominica potestas*, indicând puterea asupra sclavilor, ori *dominium*, ca putere asupra altor bunuri.

Puterea părintească era perpetuă.

Puterea părintească avea un caracter nelimitat, în sensul că *pater familias* dispunea în mod liber de persoana fiului său și de bunurile acestuia.

În dreptul roman, puterea părintească putea lua naștere pe cale naturală, prin căsătorie și pe cale artificială, prin adopție și prin legitimare.

Puterea părintească se putea stinge astfel: la moartea lui *pater familias*, când fiii de familie deveneau *sui iuris*; prin moartea lui *filius familiae*; prin trecerea copilului sub altă putere; prin emancipare; prin ivirea unei situații care ducea la schimbarea statutului juridic al copilului.

2.1.2. Drepturile lui *pater familias* cu privire la persoana celui care se afla sub puterea sa

2.1.2.1. Preliminarii

2.1.2.2. Dreptul de viață și de moarte

2.1.2.3. Dreptul de vânzare

2.1.2.4. Dreptul de expozițiune

2.1.2.5. Dreptul de corecție (*ius verberandi*)

2.1.2.6. Dreptul de a consimți la căsătorie

2.1.2.7. Dreptul de a consimți la adopția copilului

2.1.3. Drepturile lui *pater familias* cu privire la bunurile celui care se afla sub puterea sa

2.1.3.1. Preliminarii

2.1.3.2. Peculiul *profecticium*

2.1.3.3. Peculiul *castrense*

2.1.3.4. Peculiul *quasicastrense* (similar militarilor)

2.1.3.5. *Bona adventicia*

SECȚIUNEA 2.2.

PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN VECHIUL DREPT ROMÂNESC

În vechiul drept românesc, puterea părintească era exercitată doar de către tată, în calitate de șef de familie. Puterea sa se deosebea de cea a lui *pater familias* din dreptul roman, în sensul că nu era nelimitată. În cazul în care tatăl devenea incapabil, mama nu avea exercițiul acestei puteri, fiind numit un tutore care să exercite puterea părintească în locul lui.

Dintre drepturile recunoscute părinților cu privire la persoana copiilor era dreptul de corecție, dreptul de a-i da ca ostași și dreptul de a consimți la căsătoria lor. Cele referitoare la bunuri erau dreptul de a înstrăina bunurile copiilor și de a-i obliga pe fiii puberi și de vârstă legiuită (peste 12 ani) la împărțirea moștenirilor și a altor lucruri.

În această perioadă, puterea părintească a fost reglementată mai în detaliu în Codul Calimach, care a dedicat un capitol întreg puterii părintești. Este vorba despre Capitolul III, intitulat „Pentru driturile între părinți și fii”.

Din prevederile art. 182 din Codul Calimach rezultă că principala îndatorire a părinților era de a le da fiilor lor o cuviincioasă creștere. Astfel, așa cum a prevăzut textul de lege menționat, „părinții deobște sunt îndatorați a da fiilor săi cuviincioasă creștere, adică îngrijindu-se pentru viața și sănătatea lor, să li dea trebuincioasa hrană, deprinzându-le puterile trupești și iscusințele sufletești spre bine și întemeind fericirea lor cea viitoare prin învățături mai întâi a dogmelor credinței și apoi a celorlalte folositoare științe”.

Pentru părinții care nu se îngrijeau să asigure hrană și bună creștere copiilor lor, art. 233 din Codul Calimach a prevăzut sancțiunea pierderea puterii părintești. Mai mult decât atât, într-o asemenea situație, copiii aveau chiar posibilitatea de a-și dezmoșteni părinții.

Dreptul de corecție al părinților s-a menținut și în Codul Calimach, fiind regăsit în art. 190, care prevedea că părinții puteau pedepsi „cu un chip cuviincios și nepricinuit de vătămare” pe copiii cu moravuri rele, pe cei care erau nesupuși sau pe cei care tulburau casnica liniștire. În lipsa tatălui, ca titular al puterii părintești, dreptul de corecție asupra copiilor îl aveau epitropii și rudele cele mai apropiate (art. 191).

Art. 189 din Codul Calimach a prevăzut pentru părinți și dreptul de a-l ține pe copil și de a cere reintrarea lui în casa părintească. Astfel, părinții aveau dreptul să-i caute pe copiii lor „ce fără voia lor s-au făcut nevăzuți fără de veste și să întoarcă pe cei fugari ori că vor fi încă pe drum ori că se vor afla mistuiți de aiurea ajutându-se la aceasta și de către judecători sau și de către însuși stăpânire dacă va cere trebuința”. Reintrarea copilului putea fi refuzată de către judecători numai în cazul în care se constata că părinții au exercitat asupra copilului rele tratamente.

Privitor la bunurile copilului, art. 196 din Codul Calimach a prevăzut că „toate cele câștigate de fii prin orice chip legiuit sunt de drept ale lor” și a instituit dreptul părintelui de a administra averea copilului. Prin urmare, părinții nu aveau niciun drept asupra averii copilului în afară de cheltuielile făcute pentru creșterea lor (art. 206). Art. 198 din Codul Calimach a prevăzut că veniturile realizate de averea copilului erau folosite pentru acoperirea cheltuielilor legate de creșterea lui. În calitate de administrator al averii copilului, tatăl trebuia să dea anual socoteală, fiind scutit de la aceasta doar pentru veniturile de importanță redusă.

SECȚIUNEA 2.3.

PUTEREA PĂRINTEASCĂ ÎN REGLEMENTAREA CODULUI CIVIL DE LA 1864

2.3.1. Precizări prealabile

Sub influența Codului Napoleon, Codul civil de la 1864 a adus modificări substanțiale în ceea ce privește situația copilului în familie. Astfel, puterea părintească a devenit o instituție al cărui unic scop era cel de protecție a copilului.

Privită, așadar, ca o instituție, aceasta reprezenta un ansamblu de drepturi pe care legea le acorda părinților în legătură cu persoana și bunurile copilului, atâta timp cât acesta era minor și neemancipat.

De principiu, puterea părintească aparținea atât tatălui, cât și mamei, cu observația că, așa cum a prevăzut art. 327 din vechiul Cod civil, „în timpul căsătoriei tatăl singur exercita această autoritate”. În schimb, dacă în timpul căsătoriei, tatăl nu era în măsură să exercite puterea părintească, aceasta era exercitată de către mamă. Împrejurările care îl puteau împiedica pe tatăl copilului să exercite puterea părintească erau următoarele: dispariția acestuia, punerea sub interdicție sau lipsirea de acest drept ca urmare a unei condamnări.

În caz de divorț, puterea părintească era exercitată de către ambii părinți, deoarece tatăl nu mai putea invoca o prioritate în calitate de cap de familie. Cu toate acestea, tatăl păstra dreptul de a supraveghea educația copiilor săi, indiferent de persoana căreia îi erau încredințați copiii, și chiar dacă divorțul era pronunțat împotriva sa (art. 283 din vechiul Cod civil).

Regula inserată în art. 327 din vechiul Cod civil comporta și o excepție prevăzută de legiuitor în ipoteza chemării sub arme a tatălui, în cazul în care țara se afla în război. Astfel, art. 4 din Legea din 23 decembrie 1916 a dispus că, „dacă cel chemat sub arme are soție și copii minori neemancipați, născuți din căsătoria sa cu acea soție, ori legitimați prin căsătorie subsecventă, exercițiul puterii părintești trece asupra mamei”. Odată cu reîntoarcerea tatălui, aceste prerogative ale mamei încetau.

Puterea părintească înceta la majoratul sau la emanciparea copilului, conform art. 326 din vechiul Cod civil. Deci, cel devenit major nu se mai afla sub această autoritate. Cu toate acestea, art. 325 a dispus că „la orice vârstă copilul este dator să onoreze și să respecte pe tatăl și pe mama sa”. Această îndatorire era, mai degrabă, morală și nu avea nicio legătură cu prerogativele puterii părintești.

Puterea părintească era un drept rezervat de lege exclusiv părinților. *Per a contrario*, alți ascendenți ai copilului (bunici, străbunici) nu puteau exercita puterea părintească în deplinătatea ei.

Părinții exercitau puterea părintească nu numai cu privire la persoana copilului, ci și cu privire la bunurile acestuia.

2.3.2. Drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului legitim

2.3.2.1. Preliminarii

2.3.2.2. Dreptul de a-l ține pe copil și de a-l supraveghea

2.3.2.3. Dreptul de corecție

2.3.2.4. Dreptul de a consimți la căsătoria copilului

2.3.2.5. Dreptul de a consimți la adopția copilului

2.3.2.6. Dreptul de a-l emancipa pe copil

2.3.2.7. Dreptul părintelui supraviețuitor de a-i institui copilului un tutore testamentar

2.3.2.8. Obligația de întreținere și educare

2.3.3. Drepturile și obligațiile părintești privitoare la bunurile copilului legitim

2.3.3.1. Dreptul de folosință legală

2.3.3.2. Administrarea bunurilor copilului

SECȚIUNEA 2.4.

OCROTIREA PĂRINTEASCĂ ÎN REGLEMENTAREA CODULUI FAMILIEI

2.4.1. Precizări prealabile

Ocrotirea părintească a înlocuit instituția *puterii părintești* din vechea reglementare (art. 325-341 din vechiul Cod civil). Codul familiei, prin prevederile sale (art. 97-112), nu a definit ocrotirea părintească, prin urmare, sarcina definirii acesteia a revenit doctrinei.

Astfel, în doctrină, ocrotirea părintească a fost definită ca fiind „un ansamblu de drepturi și îndatoriri care revin părinților față de copiii lor minori, valabile, în egală măsură atât pentru copilul din căsătorie, din afara ei, cât și pentru cel adoptat, a căror exercitare trebuie să se facă exclusiv în interesul minorului, cu respectarea independenței (separației) patrimoniale în raporturile părinților cu acesta și sub îndrumarea și controlul efectiv al autorității tutelare”.

Prevederile art. 97-112 din Codul familiei, consacrate drepturilor și îndatoririlor părintești, au fost completate și modificate prin cele cuprinse în Legea nr. 272/2004.

2.4.2. Scopul ocrotirii părintești

În doctrină, s-a apreciat că, prin ocrotirea părintească, s-a urmărit atât un scop personal, acela al creșterii, educării și pregătirii copilului pentru viață, cât și unul social, acela de realizare a creșterii, educării și pregătirii copilului pentru viață în conformitate cu țelurile societății.

2.4.3. Durata ocrotirii părintești

Sub imperiul Codului familiei, la fel ca în prezent, copilul s-a aflat sub ocrotirea părintească atâta timp cât era minor și lipsit de capacitate deplină de exercițiu. Altfel spus, se putea afla sub ocrotirea părinților numai copilul analizat *stricto sensu*.

Copilul pus sub interdicție judecătorească beneficia de ocrotirea părintească până la majorat, fără să i se numească un tutore, dacă la momentul punerii sub interdicție se afla sub această ocrotire, conform art. 150 din Codul familiei.

Prin excepție, ieșea de sub ocrotirea părintească minorul care se căsătorea înainte de a împlini vârsta de 18 ani, dobândind astfel capacitatea deplină de exercițiu, conform art. 8 alin. (3) din Decretul nr. 31/1954. Capacitatea deplină de exercițiu astfel obținută nu se pierdea prin divorț și nici prin încetarea căsătoriei la decesul unuia dintre soți, ci doar în cazul desființării acesteia pentru nulitate cu condiția ca soțul respectiv să fi fost de rea-credință la data încheierii căsătoriei.

2.4.4. Principiile ocrotirii părintești

2.4.4.1. Principiul exercitării ocrotirii părintești numai în interesul copilului

2.4.4.2. Principiul exercitării ocrotirii părintești sub supravegherea și controlul autorității tutelare

2.4.4.3. Principiul independenței patrimoniale dintre părinte și copil

2.4.4.4. Principiul egalității părinților în exercitarea autorității părintești

2.4.4.5. Principiul asimilării depline a condiției juridice a copilului din afara căsătoriei cu aceea a copilului din căsătorie, a condiției juridice a copilului adoptat cu aceea a copilului firesc

2.4.5. Conținutul ocrotirii părintești

2.4.5.1. Preliminarii

2.4.5.2. Drepturile și îndatoririle părintești privitoare la persoana copilului

A. Dreptul și îndatorirea de a crește copilul

- B. Îndatorirea părinților de a întreține copilul
 - C. Dreptul de a stabili locuința copilului
 - D. Dreptul de a cere înapoierea copilului
 - E. Dreptul de a avea legături personale cu copilul
- 2.4.5.3. Drepturile și îndatoririle părintești privitoare la bunurile copilului

A. Dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului

B. Dreptul și îndatorirea de a-l reprezenta pe copil

2.4.6. Modul de exercitare a ocrotirii părintești

2.4.6.1. Preliminarii

2.4.6.2. Exercițarea ocrotirii părintești de către ambii părinți

2.4.6.3. Exercițarea ocrotirii părintești de către un singur părinte

2.4.6.4. Scindarea ocrotirii părintești

2.4.7. Neînțelegerile dintre părinți cu privire la exercițarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești

În situația în care între părinți se iveau neînțelegeri cu privire la exercițarea ocrotirii părintești, potrivit art. 99 din Codul familiei, acestea erau soluționate de către autoritatea tutelară care, după ce îi asculta pe părinți, hotăra potrivit interesului copilului.

După intrarea în vigoare a Legii nr. 272/2004, această prevedere legală a fost abrogată prin art. 142 alin. (3), fiind socotită contrară dispozițiilor art. 31 alin. (3) din Legea nr. 272/2004, conform căroră, „în cazul existenței unor neînțelegeri între părinți cu privire la exercițarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești, instanța judecătorească, după ascultarea ambilor părinți, hotărăște potrivit interesului superior al copilului”.

De fapt, în noua reglementare, la interesul copilului s-a adăugat apelativul *superior*, iar soluționarea neînțelegerilor dintre părinți a fost dată în competența instanței de judecată, în speță, instanței de tutelă (judecătoriei).

2.4.8. Răspunderea părintească

Răspunderea părinților era diferită, în funcție de natura și gravitatea faptelor. Astfel, aceasta putea fi de dreptul familiei (încredințarea minorului unei alte persoane și decăderea din drepturile părintești), penală (interzicerea drepturilor părintești pentru abandonul de familie, rele tratamente aplicate minorului, nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului, punerea în primejdie a copilului aflat în neputința de a se îngriji și gestiunea

frauduloasă), civilă (pentru prejudiciile cauzate de copiii lor), administrativă (contravențională).

SECȚIUNEA 2.5.

PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN REGLEMENTAREA ACTUALULUI COD CIVIL

Actualul Cod civil consacră autorității părintești Titlul IV al Cărții a II-a intitulată „Despre familie”, și grupează în patru capitole dispoziții referitoare la această instituție, astfel: Capitolul I -Dispoziții generale (art. 483-486), Capitolul II -Drepturile și îndatoririle părintești (art. 487-502), Capitolul III -Exercitarea autorității părintești (art. 503-507), Capitolul IV -Decăderea din exercițiul drepturilor părintești. Aceste dispoziții se completează cu cele ale Legii nr. 272/2004.

Reamintesc că, potrivit art. 483 alin. (1) C. civ., „autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți”.

Astfel cum este definită instituția autorității părintești în actualul Cod civil, consider că se impun unele precizări.

În primul rând, aceasta reprezintă un ansamblu de drepturi și îndatoriri acordate, respectiv impuse de lege părinților, în interesul superior al copilului. Drepturile și îndatoririle părintești nu sunt corelative, în sensul că drepturilor conferite părinților nu le corespund anumite obligații corelative de care ar fi ținuți copiii. În relația cu copiii lor minori, părinții au, practic, doar obligații, iar drepturile părintești există doar în raporturile lor cu terțe persoane, fiind concepute ca instrumente de mediere a executării obligațiilor față de copii.

În al doilea rând, autoritatea părintească aparține în mod egal ambilor părinți, indiferent dacă copilul este din căsătorie, din afara ei sau este adoptat.

În al treilea rând, autoritatea părintească se exercită numai în interesul superior al copilului și cu respectul datorat persoanei acestuia.

În al patrulea rând, drepturile și îndatoririle părintești se referă atât la persoana copilului, cât și la bunurile acestuia și alcătuiesc conținutul autorității părintești.

CAPITOLUL III

CONȚINUTUL AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

SECȚIUNEA 3.1.

PRECIZĂRI PREALABILE

Art. 487 C. civ., instituit sub denumirea marginală „conținutul autorității părintești” dispune că „părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura, și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului” (teza I); „ei sunt obligați să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia” (teza a II-a).

Pe de altă parte, în literatura juridică, nu există unitate de păreri în ceea ce privește determinarea drepturilor și îndatoririlor părintești.

Într-adevăr, drepturile și îndatoririle părintești pot fi grupate în drepturi și îndatoriri care privesc persoana copilului și drepturi și îndatoriri care privesc bunurile acestuia.

În prima categorie includ: îndatoririle specifice (art. 488); măsurile disciplinare și pedepsele fizice (art. 489); drepturile părintelui minor (art. 490); religia copilului (art. 491); numele copilului (art. 492); supravegherea copilului (art. 493); relațiile sociale ale copilului (art. 494); înapoierea copilului de la alte persoane (art. 495); obligația de întreținere (art. 499).

În această categorie trebuie incluse și drepturile, precum și îndatoririle părintești evocate de art. 487 C. civ., care nu se regăsesc printre cele reglementate de art. 488 și urm. C. civ. Avem în vedere, dreptul și îndatorirea părinților de a se îngriji de educația, învățătura și pregătirea profesională a copilului. În schimb, pentru motive evidente, nu pot fi analizate ca drepturi ale părinților locuința copilului (art. 496-497 C. civ.) și nici schimbarea felului învățăturii ori al pregătirii profesionale (art. 498 C. civ.).

În cea de a doua categorie, includ, potrivit art. 501-502 C. civ., dreptul și îndatorirea părinților de a administra bunurile copilului și dreptul de a reprezenta copilul în actele juridice.

Pe de altă parte, dispozițiile art. 487-502 C. civ. trebuie corelate cu prevederile Legii nr. 272/2004. Într-adevăr, din analiza dispozițiilor acestei legi, constatăm că o serie de

drepturi sau îndatoriri părintești se regăsesc într-o formă diferită sau chiar identică în ambele acte normative.

SECȚIUNEA 3.2.

DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI PRIVITOARE LA PERSOANA COPILULUI

3.2.1. Îndatoririle părintești specifice

După cum am evocat anterior, art. 488 C. civ. este instituit sub denumirea marginală „îndatoririle specifice”.

Potrivit art. 488 alin. (1) C. civ., „părinții au îndatorirea de a crește copilul în condiții care să asigure dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială în mod armonios”.

Reiterez că art. 487 teza I C. civ. se referă, de asemenea, la *creșterea copilului* însă, spre deosebire de art. 488 alin. (1), o califică atât *drept*, cât și *îndatorire* a părinților.

De asemenea, spre deosebire de art. 487 alin. (1) C. civ., care subsumează creșterii dreptul și îndatorirea părinților de a îngriji de sănătatea și dezvoltarea fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a copilului, art. 488 alin. (1) C. civ. se referă doar la dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială a copilului. Deci, sunt ignorate educația, învățătura și pregătirea profesională a copilului. De asemenea, dezvoltarea psihică și intelectuală, din primul text, sunt înlocuite cu dezvoltarea mentală, spirituală, morală și socială a copilului, în cel de al doilea text.

În opinia mea, fiind vorba despre același fenomen (cel de *creștere*) și având în vedere aceeași finalitate (exercitarea corespunzătoare a drepturilor copilului), legiuitorul ar fi trebuit să manifeste mai multă preocupare pentru consecvența normativă. Pentru aceste motive, sugerez legiuitorului ca, *de lege ferenda*, art. 488 C. civ. să fie abrogat, iar norma prevăzută de alin. (2) să fie plasată în contextul art. 487 C. civ., într-un aliniat distinct. Eventual, actualul text al art. 487 C. civ., devenind alin. (1), ar putea fi completat, pentru a se referi și la dezvoltarea *morală*, precum și la cea *socială* a copilului.

Potrivit art. 498 C. civ. și art. 51 alin. (3) din Legea nr. 272/2004, copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere părinților să își schimbe felul învățăturii și al pregătirii profesionale ori locuința necesară desăvârșirii învățăturii ori pregătirii sale profesionale. Dacă părinții se opun, copilul poate sesiza instanța de tutelă care va hotărî în baza raportului de anchetă psihosocială și, evident, în consens cu interesul superior al copilului.

În realizarea îndatoririi prevăzute de art. 488 alin. (1) C. civ., alin. (2) din cuprinsul aceluiași articol stabilește următoarele obligații specifice pentru părinți: „să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea” [lit. a)]; „să prezinte și să permită informarea și lămurirea copilului despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia” [lit. b)]; „să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului” [lit. c)]; „să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului” [lit. d)].

Obligațiile specifice ale părinților, prevăzute de art. 488 alin. (2) C. civ., corespund unor drepturi recunoscute copilului prin Constituție, Legea nr. 272/2004 și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

3.2.2. Măsurile disciplinare și pedepsele fizice

Mijloacele de autoritate puse la îndemâna părinților de către legiuitor sunt necesare nu numai pentru îndeplinirea de către părinți a îndatoririlor pe care le au față de copil, dar și pentru promovarea interesului superior al acestuia.

În acest sens, art. 489 C. civ. reglementează posibilitatea părinților de a lua unele măsuri disciplinare, respectiv de a aplica copilului unele pedepse fizice.

În concret, art. 489 teza I C. civ. dispune că „măsurile disciplinare nu pot fi luate de părinți decât cu respectarea demnității copilului” (teza I). „Sunt interzise luarea unor măsuri, precum și aplicarea unor pedepse fizice, de natură să afecteze dezvoltarea fizică, psihică sau starea emoțională a copilului” (teza a II-a).

De asemenea, în temeiul art. 489 teza a II-a C. civ., sub rezerva că nu îi este afectată dezvoltarea fizică, psihică și emoțională, părinții pot lua față de copil măsuri disciplinare și îi pot aplica pedepse fizice. Mai mult, într-o interpretare *per a contrario*, acest text permite părinților să aplice copilului pedepse morale fără nicio restricție.

În cazul sancțiunilor disciplinare este necesară condiționarea aplicării acestora de existența discernământului și a vinovăției copilului în ceea ce privește actele de neascultare a părinților.

În sfârșit, s-a apreciat că ar putea fi menținute sancțiunile disciplinare, cu condiția să fie evocate faptele copilului care pot atrage aplicarea lor și enumerate, chiar numai cu titlu exemplificativ, aceste sancțiuni. Astfel, se consideră că ar putea atrage aplicarea de sancțiuni disciplinare faptele copilului prin care acesta nu dă ascultare părinților, iar sancțiunile

respective ar putea fi, spre exemplu, mustrarea copilului și restrângerea exercițiului unor drepturi pe timp limitat.

3.2.3. Religia copilului

Art. 487 C. civ. și art. 35 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 obligă părinții, printre altele, să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia.

În îndeplinirea acestei îndatoriri, în temeiul art. 491 C. civ., „părinții au obligația de a îndruma copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios” [alin. (1)]. „Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să își aleagă liber confesiunea religioasă” [alin. (2)].

Subliniez că, în reglementarea anterioară, Codul familiei nu a cuprins norme referitoare la religia copilului.

În context, observ că dispozițiile art. 491 alin. (1) C. civ., cu unele diferențe de exprimare neesențiale, reproduc prevederile art. 30 alin. (3) din Legea nr. 272/2004, împrejurare care constituie un paralelism, contrar normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative.

În primul rând, îndrumarea privește alegerea de către copil a unei religii.

Deci, alegerea aparține copilului, motiv pentru care ar trebui să aibă loc într-un moment al vieții acestuia, în care acesta să realizeze o opțiune în cunoștință de cauză. Evident, nu se pune problema îndrumării copilului nou născut sau de vârstă fragedă în legătură cu alegerea unei religii sau, în general, cu oricare altă opțiune în ceea ce privește drepturile lui. Sub acest aspect, art. 491 alin. (1) C. civ. obligă părinții să țină cont de opinia, vârsta și de gradul de maturitate al copilului.

3.2.4. Dreptul de a stabili numele copilului

În legătură cu dreptul părinților de a stabili numele copilului, art. 492 C. civ. dispune că „părinții aleg prenumele și, când este cazul, numele de familie al copilului, în *condițiile legii*” (s.n.).

Deși s-ar părea că alegerea *pre numelui* copilului este un drept exclusiv al părinților, există situații în care acesta este stabilit și de alte persoane. Astfel, spre exemplu, în condițiile art. 14¹ alin. (4) din Legea nr. 119/1996 (republicată) cu privire la actele de stare civilă,

prenumele se stabilește prin dispoziție a primarului unității administrativ-teritoriale unde se înregistrează nașterea copilului.

Potrivit reglementărilor din domeniu, cu excepția schimbării lui pe cale administrativă sau judecătorească, prenumele este stabilit, în toate situațiile, de persoanele sau autoritățile publice indicate de lege sau, altfel spus, această operațiune nu implică, de regulă, o eventuală decizie a titularului.

De principiu, potrivit art. 449 alin. (1), copilul ia numele de familie comun al părinților, dacă părinții poartă în timpul căsătoriei un nume comun [alin. (1)].

În situația în care părinții nu au nume de familie comun, aceștia, de comun acord, pot stabili pentru copil fie numele unuia dintre ei, fie numele lor reunite. În acest caz, numele copilului se stabilește prin acordul părinților și se declară, odată cu nașterea acestuia, la serviciul de stare civilă. Dacă părinții nu se învoiesc asupra numelui copilului, instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea definitivă la serviciul de stare civilă unde este înregistrată nașterea.

Se poate concluziona că, indiferent de modalitatea stabilirii, copilul din căsătorie poate avea ca nume de familie numele unuia dintre părinți ori numele lor reunite.

În schimb, în temeiul art. 450 alin. (1) C. civ., copilul din afara căsătoriei ia numele de familie al aceluia dintre părinți față de care filiația a fost mai întâi stabilită. Potrivit alin. (2), în cazul în care filiația a fost stabilită ulterior și față de celălalt părinte, copilul, prin acordul părinților, poate lua numele de familie al părintelui față de care și-a stabilit filiația ulterior sau numele reunite ale acestora (teza I). Noul nume de familie al copilului se declară de către părinți, împreună, la serviciul de stare civilă la care a fost înregistrată nașterea. Instanța judecătorească va putea să încuviințeze copilului să poarte numele acestuia din urmă (teza a II). În lipsa acordului părinților, instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea definitivă la serviciul de stare civilă unde este înregistrată nașterea (teza a III-a).

3.2.5. Dreptul și îndatorirea de a supraveghea copilul

Dreptul și îndatorirea de a supraveghea copilul reprezintă un element de noutate în legislația noastră, adus de prevederile art. 493 C. civ.

Potrivit art. 493 C. civ., „părinții au dreptul și îndatorirea de supraveghere a copilului minor”.

Deci, supravegherea implică pentru părinți dreptul, dar și îndatorirea de a observa permanent și cu mare atenție comportamentul copilului pentru a-l feri de pericole, dar și

pentru a-l împiedica să săvârșească fapte care pun în pericol alte persoane sau bunurile acestora.

De asemenea, supravegherea implică pentru părinți un control permanent asupra copilului. În acest sens, art. 23 alin. (3) din Legea nr. 272/2004, obligă părinții sau alte persoane responsabile cu supravegherea copilului să anunțe la poliție dispariția copilului de la domiciliu în cel mult 24 de ore de la constatarea dispariției. Pentru operaționalizarea obligației de supraveghere, de principiu, copilul are domiciliul la părinți, conform art. 92 alin. (1) C. civ.

Art. 494 prevede că „părinții sau reprezentanții legali ai copilului pot, numai în baza unor motive temeinice, să împiedice corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani” (teza I). „Neînțelegerile se soluționează de către instanța de tutelă, cu ascultarea copilului, în condițiile art. 264” (teza a II-a).

Dreptul și obligația de supraveghere implică, de asemenea, și obligația copilului de a da ascultare părinților, obligație care nu se regăsește în sistemul de drept român, deși autoritatea părintească o impune prin însăși natura ei.

În sfârșit, fără să intru în detalii în acest context, dreptul și îndatorirea de supraveghere oferă posibilitatea părinților să solicite înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține pe nedrept, în condițiile art. 495 C. civ.

Neîndeplinirea îndatoririi de supraveghere poate să atragă împotriva părinților sancțiuni juridice de natură civilă, administrativă sau chiar penală.

Astfel, pentru neglijență gravă în îndeplinirea îndatoririlor părintești (inclusiv a îndatoririi de supraveghere) și atingerea gravă a interesului superior al copilului, împotriva părinților poate fi dispusă măsura decăderii din exercițiul drepturilor părintești, conform art. 109-112 C. civ. Decăderea acționează ca o sancțiune de dreptul familiei.

În materie civilă, poate fi angajată răspunderea părinților, în condițiile art. 1372 C. civ., pentru faptele prejudiciabile ale copilului.

De asemenea, potrivit art. 2 pct. 33 din Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, constituie contravenție și se sancționează cu amendă, „neluarea de către părinți sau de către persoanele cărora li s-a încredințat spre creștere și educare un minor în vârstă de până la 16 ani sau care au în îngrijire un alienat sau debil mintal a măsurilor necesare pentru a-l împiedica de la fapte de vagabondaj, cerșetorie sau prostituție”.

În sfârșit, este posibilă chiar răspunderea penală a părinților, în cazul în care, datorită lipsei de supraveghere a copilului, integritatea fizică, sănătatea sau viața acestuia au fost puse în pericol sau li s-au adus atingere.

3.2.6. Dreptul de a cere înapoierea copilului de la alte persoane

Articolul 495 C. civ. reglementează dreptul părinților de a cere înapoierea copilului de la alte persoane. Reamintesc că, în vechea reglementare, acest drept a fost prevăzut de art. 103 din Codul familiei.

În concret, art. 495 alin. (1) C. civ. dispune că „părinții pot cere oricând instanței de tutelă înapoierea copilului de la orice persoană care îl ține fără drept”.

Semnalez formularea defectuoasă a textului reprodus. În realitate, instanța de tutelă nu înapoiază copilul, ci dispune înapoierea lui.

Acest drept este corelativ dreptului și îndatoririi de supraveghere a copilului de către părinți, precum și dreptului copilului de a trăi lângă părinți.

3.2.7. Locuința copilului

Potrivit art. 496 alin. (1) C. civ., „copilul minor locuiește la părinții săi”.

Cu toate că dispozițiile art. 496 C. civ., consacrate locuinței copilului, sunt plasate în contextul drepturilor și îndatoririlor părintești, în realitate, locuința copilului este legală, iar stabilirea ei nu poate fi analizată ca un drept al părinților.

3.2.8. Obligația de a întreține copilul

Art. 499 C. civ., fiind plasat în contextul „autorității părintești”, reglementează obligația părinților de a întreține copilul minor și copilul major aflat în continuarea studiilor.

Obligația părinților de a întreține copilul în cadrul ocrotirii părintești este o obligație solidară iar întinderea obligației de întreținere, felul și modalitățile executării, precum și contribuția fiecărui părinte se stabilesc de comun acord de către aceștia. În caz de neînțelegere între părinți, va decide instanța de tutelă.

SECȚIUNEA 3.3.

DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI PRIVITOARE LA BUNURILE COPILULUI

3.3.1. Dreptul și îndatorirea părinților de a administra bunurile copilului

Părinții, asemenea tutorelui, sunt obligați să administreze cu bună-credință bunurile copilului și să realizeze o administrare simplă a acestora. Altfel spus, aceștia sunt în drept să efectueze actele necesare pentru conservarea bunurilor copilului și actele utile pentru ca bunurile lui să poată fi folosite conform destinației lor obișnuite.

3.3.2. Dreptul și îndatorirea părinților de a-l reprezenta pe copil în actele juridice civile sau de a-i încuviința actele, după caz

SECȚIUNEA 3.4.

CONȚINUTUL AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN DREPTUL COMPARAT

3.4.1. Dreptul francez

3.4.2. Dreptul anglo-saxon

3.4.3. Dreptul musulman

CAPITOLUL IV

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

SECȚIUNEA 4.1

ASPECTE GENERALE REFERITOARE LA EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

Autoritatea părintească se exercită numai în interesul superior al copilului și presupune exercitarea de către părinți a unor drepturi și îndeplinirea unor îndatoriri care le revin, atât cu privire la persoana copilului, cât și cu privire la bunurile acestuia.

Beneficiarii autorității părintești sunt copiii, fără să se facă vreo deosebire între cei născuți din căsătorie și cei din afara ei sau cei adoptați.

De principiu, părinții exercită împreună și în mod egal autoritatea părintească, adică, de fapt, exercită drepturile și îndeplinesc astfel obligațiile care alcătuiesc conținutul autorității părintești.

Ca element de noutate absolută în legislația noastră, Codul civil a instituit regula exercitării în comun a autorității părintești după divorțul părinților și doar pentru motive temeinice instanța de tutelă, în interesul superior al copilului, poate hotărî ca autoritatea părintească să se exercite doar de către un singur părinte (în cazul morții unuia dintre părinți, fizic constatată sau declarată prin hotărâre judecătorească; în cazul punerii sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți; în cazul decăderii din exercițiul drepturilor părintești; în cazul neputinței unuia dintre părinți de a-și exprima voința). Aceleași dispoziții sunt aplicabile și în cazul copilului rezultat dintr-o căsătorie nulă sau anulată precum și copilului din afara căsătoriei a cărei filiație a fost stabilită față de ambii părinți, concomitent sau succesiv, cu condiția conviețuirii lor.

Alte cazuri în care autoritatea părintească se exercită doar de către un singur părinte se referă la scindarea exercițiului autorității părintești care are loc în următoarele situații: la desfacerea căsătoriei prin divorț, dacă există motive întemeiate; la desființarea căsătoriei, când se aplică prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț; în cazul copilului din afara căsătoriei, atunci când părinții nu conviețuiesc și se aplică dispozițiile privitoare la divorț. Scindarea exercitării autorității părintești are ca efect faptul că unul dintre părinți exercită drepturile și îndatoririle cu privire la persoana și bunurile copilului, iar celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia.

În mod excepțional, instanța de tutelă poate dispune ca autoritatea părintească să fie exercitată de către persoane, altele decât părinții copilului, pentru motive contrare interesului superior al copilului. Este vorba despre ruda, familia ori persoana, instituția de ocrotire la care copilul se află în plasament.

SECȚIUNEA 4.2.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE AMBII PĂRINȚI

4.2.1. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți de comun acord și în mod egal

4.2.2. Presumția de mandat tacit reciproc între părinți

Actualul Cod civil reglementează o prezumție de mandat tacit reciproc între părinți, în virtutea căruia, ori de câte ori unul dintre părinți îndeplinește singur un act curent în exercitarea drepturilor sau în îndeplinirea îndatoririlor părintești, este prezumat că are și consimțământul celuilalt părinte.

Această prezumție legală este o noutate pentru legislația noastră și reprezintă valorificarea unor soluții din practica judiciară anterioară, dar și preluarea ușor prelucrată a dispozițiilor art. 372-2 C. civ. fr.

4.2.3. Învoiala părinților cu privire la modul de exercitare a autorității părintești

Art. 506 C. civ., dispune că, „cu încuviințarea instanței de tutelă, părinții se pot înțelege cu privire la exercitarea autorității părintești sau cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului, dacă este respectat interesul superior al acestuia” (teza I). „Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile” (teza a II-a).

Această regulă cu valoare de principiu este valabilă în situația în care autoritatea părintească se exercită de către ambii părinți împreună și în mod egal, iar aceștia doresc să modifice modul de exercitare.

4.2.4. Neînțelegerile dintre părinți cu privire la exercitarea autorității părintești

Potrivit art. 486 C. civ., ori de câte ori există neînțelegeri între părinți cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești, instanța de tutelă, sesizată cu

asemenea neînțelegeri, are obligația de a asculta părinții și copilul (în condițiile art. 264 C. civ.), de a ordona efectuarea unei anchete psihosociale și de a ține cont de raportul întocmit în acest sens. De asemenea, instanța este obligată să hotărască potrivit interesului superior al copilului.

4.2.5. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia conviețuiesc

Această situație are în vedere părinții necăsătoriți care conviețuiesc, adică se află în stare de concubinaj. În acest sens, art. 505 alin. (1) C. civ., dispune că „în cazul copilului din afara căsătoriei, a cărui filiație a fost stabilită concomitent sau, după caz, succesiv față de ambii părinți, autoritatea părintească se exercită în comun și în mod egal de către părinți, dacă aceștia conviețuiesc”.

4.2.6. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în cazul copilului din afara căsătoriei, în cazul în care aceștia nu conviețuiesc

Potrivit art. 505 alin. (2) C. civ., „dacă părinții copilului din afara căsătoriei nu conviețuiesc, modul de exercitare a autorității părintești se stabilește de către instanța de tutelă, fiind aplicabile, prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț”.

4.2.7. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți în caz de divorț

Potrivit art. 504 C. civ., „dacă părinții sunt divorțați, autoritatea părintească se exercită potrivit dispozițiilor referitoare la efectele divorțului în raporturile dintre părinți și copii”. Deci, acest text face trimitere la prevederile art. 397 (exercitarea autorității părintești de către ambii părinți), ale art. 398 (exercitarea autorității părintești de către un singur părinte) și ale art. 399 (exercitarea autorității părintești de către alte persoane).

După cum judicios s-a apreciat în doctrină, una dintre noutățile binevenite ale actualului Cod civil este instituirea exercitării, de regulă, în comun de către părinți a drepturilor și îndatoririlor părintești în cazul divorțului.

SECȚIUNEA 4.3.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE UN SINGUR PĂRINTE

4.3.1. Precizări prealabile

Acest mod de exercitare a autorității părintești constituie o excepție de la regula exercitării împreună și în mod egal a autorității părintești.

4.3.2. Exercițarea autorității părintești de către un singur părinte în caz de divorț

Prin excepție de la regula exercitării autorității părintești în comun de către ambii părinți, prevăzută de art. 397 C. civ., dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanța poate hotărî ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți, în condițiile art. 398 alin. (1) C. civ.

În acest caz, unul dintre părinți exercită drepturile și îndatoririle cu privire la persoana și bunurile copilului, iar celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia, conform art. 398 alin. (2) C. civ. De asemenea, el are dreptul de a avea legături personale cu copilul, în condițiile art. 401 alin. (1) C. civ. și obligația de întreținere a acestuia.

4.3.3. Exercițarea autorității părintești în cazul morții unuia dintre părinți

În cazul decesului unuia dintre părinți autoritatea părintească se exercită de către părintele rămas în viață (art. 507 C. civ.).

4.3.4. Exercițarea autorității părintești în cazul punerii sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți

În cazul punerii sub interdicție judecătorească a unuia dintre părinți autoritatea părintească se exercită de către părintele rămas în viață (art. 507 C. civ.).

4.3.5. Exercițarea autorității părintești în cazul decăderii unuia dintre părinți din exercițiul drepturilor părintești

În cazul decăderii unuia dintre părinți din exercițiul drepturilor părintești, părintele pierde doar provizoriu exercițiul acestor drepturi, dar păstrează dreptul de a consimți la

adopția copilului și obligația de întreținere. În schimb, acest părinte nu păstrează dreptul de a avea legături personale cu copilul.

4.3.6. Exercițarea autorității părintești în cazul neputinței unuia dintre părinți de a-și manifesta voința

Deși art. 507 C. civ. nu precizează care sunt împrejurările care l-ar putea pune pe unul dintre părinți în neputința de a-și manifesta voința, în doctrină s-a apreciat că pot fi astfel de împrejurări următoarele: dispariția unuia dintre părinți; contrarietatea de interese dintre copil și unul dintre părinți; împiedicarea unui părinte de a îndeplini un anumit act în interesul copilului; condamnarea unui părinte la o pedeapsă privativă de libertate; unul dintre părinți s-a pus el însuși în imposibilitatea de a-și exercita drepturile și îndatoririle părintești.

SECȚIUNEA 4.4.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI DE CĂTRE ALTE PERSOANE

Exercițarea autorității părintești de către alte persoane este o măsură care se dispune de către instanța de tutelă, în mod excepțional, având ca temei legal art. 399 alin. (1) C. civ. Astfel, pronunțându-se cu privire la divorțul părinților, la nulitatea ori la anularea căsătoriei sau asupra cererii în stabilirea filiației copilului din afara căsătoriei, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție de ocrotire.

Referitor la exercițarea autorității părintești, art. 399 alin. (1) teza a II-a C. civ. prevede că drepturile și îndatoririle care le revin părinților cu privire la persoana copilului se exercită de persoana sau familia la care s-a dispus plasamentul iar părinții păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului și de a consimți la adopția acestuia.

Art. 105 alin. (3) din Legea nr. 272/2004 prevede că „instanța de tutelă va dispune delegarea temporară a autorității părintești cu privire la persoana copilului, pe durata lipsei părinților, dar nu mai mult de un an, către persoana desemnată potrivit art. 104 alin. (3)”.

Persoana care a fost desemnată să se ocupe de creșterea și întreținerea copilului pe perioada absenței părinților sau tutorelui va exercita doar drepturile și îndatoririle părintești

privitoare la persoana copilului, iar cele referitoare la bunurile acestuia vor fi exercitate, fie în comun de către ambii părinți, fie de către unul singur [art. 399 alin. (2) C. civ.].

SECȚIUNEA 4.5.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL COPILULUI CONCEPUT PRIN REPRODUCERE UMANĂ ASISTATĂ MEDICAL CU TERȚ DONATOR

În prezent, și cu aspect de noutate în materia filiației, reproducerea umană asistată medical cu terț donator este reglementată expres în art. 441-447 C. civ.

Din conținutul art. 441 C. civ., se deduce faptul că reproducerea umană asistată medical cu terț donator determină legături de filiație exclusiv între copil și persoanele care au consimțit la reproducerea umană asistată medical cu terț donator. Așadar, în acest caz, părinți vor fi persoanele care au recurs la această modalitate, adică fie un cuplu format dintre un bărbat și o femeie, căsătoriți între ei sau nu, fie o femeie singură, conform art. 441 alin. (3) C. civ.

Autoritatea părintească va fi exercitată, în cazul copilului astfel conceput, ca și în cazul copilului născut prin concepțiune naturală, adică de către ambii părinți împreună și în mod egal, fie că sunt căsătoriți sau nu între ei, cu condiția conviețuirii lor. Dacă părinții copilului din afara căsătoriei nu conviețuiesc, modul de exercitare a autorității părintești se stabilește de către instanța de tutelă, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț [art. 505 alin. (2) C. civ.].

SECȚIUNEA 4.6.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL ADOPTIEI COPILULUI

În materia autorității părintești, efectul principal pe care îl produce adopția îl reprezintă rudenția civilă și, implicit, transferul drepturilor și îndatoririlor părintești, atât cele referitoare la persoana, cât și cele referitoare la bunurile copilului, de la părintele sau părinții firești, la părintele sau părinții adoptivi ai copilului.

SECȚIUNEA 4.7.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN CAZUL LUĂRII UNEI MĂSURI DE PROTECȚIE SPECIALĂ A COPILULUI

4.7.1. Precizări prealabile

4.7.2. Plasamentul în regim de urgență

Plasamentul în regim de urgență este o altă măsură de protecție specială care are caracter temporar și care se stabilește în situația în care copilul este abuzat, neglijat ori supus oricărei forme de violență, precum și în cazul copilului găsit sau părăsit în unități sanitare.

Această măsură de protecție specială se poate dispune și în cazul copilului al cărui unic ocrotitor legal sau ambii ocrotitori legali nu-și pot exercita drepturile și obligațiile părintești cu privire la copil, fiind reținuți, arestați, internați sau din orice alt motiv.

Pe durata plasamentului în regim de urgență exercițiul drepturilor părintești este suspendat de drept până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunurile copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către directorul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului.

4.7.3. Supravegherea specializată

Supravegherea specializată este o măsură de protecție specială prevăzută de art. 71 din Legea nr. 272/2004. Aceasta se dispune față de copilul care a săvârșit o faptă penală și care nu va răspunde penal, de către comisia pentru protecția copilului sau de către instanța judecătorească.

Având în vedere faptul că această măsură de protecție specială constă în menținerea copilului în familia sa, se deduce că autoritatea părintească se exercită de către părinții acestuia.

SECȚIUNEA 4.8.

EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ÎN DREPTUL COMPARAT

4.8.1. Dreptul francez

4.8.2. Dreptul anglo-saxon

4.8.3. Dreptul musulman

CAPITOLUL V

DECĂDEREA DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

SECȚIUNEA 5.1.

ASPECTE GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A PĂRINȚILOR PENTRU NEÎNDEPLINIREA SAU ÎNDEPLINIREA NECORESPUNZĂTOARE A ÎNDATORIRILOR PĂRINTEȘTI

Răspunderea părinților este diferită, în funcție de natura și gravitatea faptelor săvârșite în exercitarea necorespunzătoare sau neexercitarea drepturilor, respectiv neîndeplinirea ori îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririlor părintești. Astfel, acestora li se pot aplica sancțiuni de natură penală, administrativă, civilă sau de dreptul familiei.

SECȚIUNEA 5.2.

PRECIZĂRI PREALABILE PRIVIND DECĂDEREA DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

Codul civil nu definește decăderea din exercitiul drepturilor părintești iar în doctrină a fost definită ca fiind acea sancțiune aplicată părintelui care pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin relele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de alcool sau stupefiante, prin purtarea abuzivă, prin neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești ori prin atingerea gravă a interesului superior al copilului.

SECȚIUNEA 5.3.

NATURA JURIDICĂ A DECĂDERII DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

În ceea ce privește natura juridică a decăderii din exercitiul drepturilor părintești, doctrina din domeniu este unanimă în a considera că aceasta este o sancțiune de dreptul familiei.

SECȚIUNEA 5.4.

CONDIȚIILE DECĂDERII DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

5.4.1. Preliminarii

Din analiza dispozițiilor art. 508 alin. (1) C. civ., rezultă că decăderea din exercițiul drepturilor părintești poate fi pronunțată dacă este îndeplinită o singură condiție, aceea ca părintele să săvârșească fapte de o anumită gravitate și care, prin efectul lor, pun în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului.

Sunt astfel de fapte: relele tratamente aplicate copilului, consumul de alcool sau stupefiante, purtarea abuzivă, neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești și atingerea gravă a interesului superior al copilului.

În situația în care decăderea din exercițiul drepturilor părintești este dispusă ca pedeapsă penală accesorie sau ca pedeapsă penală complementară, trebuie realizate și condițiile speciale prevăzute de legea penală pentru existența infracțiunii săvârșite și aplicarea acestor pedepse.

5.4.2. Faptele care atrag decăderea din exercițiul drepturilor părintești

5.4.3. Efectele faptelor care atrag decăderea din exercițiul drepturilor părintești

SECȚIUNEA 5.5.

PROCEDURA DECĂDERII DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

5.5.1. Preliminarii

5.5.2. Instanța de judecată competentă să dispună decăderea din exercițiul drepturilor părintești

Din punct de vedere material, conform art. 508 alin. (1) C. civ., este competentă instanța de tutelă.

Sub aspect teritorial, cererile privind ocrotirea persoanei fizice se soluționează de instanța în a cărei circumscripție teritorială își are domiciliul sau reședința persoana ocrotită.

- 5.5.3. Cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești
- 5.5.4. Judecarea cererii de decădere din exercițiul drepturilor părintești de urgență
- 5.5.5. Administrarea probelor
 - 5.5.5.1. Aspecte generale
 - 5.5.5.2. Citarea părinților
 - 5.5.5.3. Raportul de anchetă psihosocială
 - 5.5.5.4. Participarea procurorului la judecată

SECȚIUNEA 5.6.

EFECTELE DECĂDERII DIN EXERCITIUL DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

5.6.1. Întinderea efectelor decăderii din exercițiul drepturilor părintești

De principiu, decăderea este totală, atât sub aspectul drepturilor, cât și a copiilor născuți la data pronunțării hotărârii judecătorești. În mod excepțional, însă, instanța poate dispune decăderea numai cu privire la anumite drepturi părintești ori la anumiți copii, și numai dacă nu este pusă în pericol creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor.

5.6.2. Obligația de întreținere

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești nu produce nicio consecință asupra drepturilor pe care le are copilul față de părinții lui. În concret, potrivit articolului 510 C. civ., decăderea din exercițiul drepturilor părintești nu scutește părintele de obligația de a da întreținere copilului său.

5.6.3. Efectele decăderii din exercițiul drepturilor părintești în alte materii

5.6.4. Instituirea tutelei

În cazul în care ambii părinți au fost decăzuți din exercițiul drepturilor părintești, potrivit art. 511 C. civ., se instituie tutela.

SECȚIUNEA 5.7.

REDAREA EXERCITIULUI DREPTURILOR PĂRINTEȘTI

5.7.1. Preliminarii

5.7.2. Condițiile și procedura de redare a exercițiului drepturilor părintești

În temeiul art. 512 alin. (1) C. civ., dacă au încetat împrejurările care au dus la decăderea din exercițiul drepturilor părintești și dacă părintele nu mai pune în pericol viața, sănătatea și dezvoltarea copilului, instanța de judecată redă părintelui exercițiul acestor drepturi.

5.7.3. Dreptul părintelui decăzut din exercițiul drepturilor părintești de a avea legături personale cu copilul

Potrivit art. 512 alin. (2) C. civ., până la soluționarea cererii de decădere din exercițiul drepturilor părintești, instanța poate îngădui părintelui să aibă legături personale cu copilul, dacă aceasta este în interesul superior al copilului.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Apreciez că, deși actualul Cod civil a preluat mare parte din dispozițiile Codului familiei referitoare la protecția drepturilor copilului, actualele reglementări sunt superioare sub numeroase aspecte. În opinia mea, cel mai important aspect de progres normativ constă în faptul că dispozițiile Codului civil sunt puse în acord cu exigențele actelor normative internaționale privind protecția și promovarea drepturilor copilului, precum și cu unele reglementări interne adoptate după anul 2000, în special cu prevederile Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Prin modul cum au fost fundamentate, dispozițiile Codului civil au menirea de a pune eficient în operă faptul că, potrivit Constituției, copiii se bucură de un regim juridic special de apărare a drepturilor, iar principiul promovării interesului lor superior constituie fundamentul oricărei reglementări juridice care îi privesc.

Cu toate acestea, prin raportare la finalitatea ei, de a promova interesul superior al copilului, utilizarea expresiei *autoritate părintească* este și rămâne discutabilă, atât prin ideea că, astfel, legiuitorul a optat pentru o soluție de exprimare folosită într-un trecut normativ dezavuat, cât și prin faptul că nu reflectă actuala realitate normativă. După cum s-a subliniat în doctrină, în pofida acestei umbrelor juridice tranșante, autorii actualului Cod civil nu au prevăzut dreptul părinților de a da dispoziții obligatorii pentru copil și, corelativ, obligația acestora de a le respecta. Practic, Codul civil pune în operă o autoritate părintească lipsită de un aspect esențial al oricărui raport juridic de autoritate.

Analiza dispozițiilor Codului civil consacrate autorității părintești scoate în evidență existența unor norme, puține la număr, insuficient fundamentate logico-juridic prin raportare, mai ales, la exigențele unor principii constituționale. În acest sens, în continuare, prezint câteva asemenea situații și propunerile de *lege ferenda* pentru remedierea acestora:

- art. 40 C. civ. reglementează condițiile în care instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu anticipată. Chiar dacă art. 40 C. civ. nu prevede în mod expres, dreptul la acțiune în recunoașterea capacității depline de exercițiu anticipate aparține copilului. Având în vedere că este vorba despre o persoană cu capacitate restrânsă de exercițiu, acțiunea poate fi pornită de către minorul care dorește emanciparea, însă cu încuviințarea ocrotitorului legal (părinții sau tutorele, după caz), conform art. 41 alin. (2) C. civ. coroborat cu art. 32 alin. (1) lit. a) C. pr. civ. În doctrină, fără să fie indicată o dispoziție legală, s-a apreciat că, în cazul în care ocrotitorul legal se opune, la

cererea minorului, instanța de tutelă poate numi un curator special. Cu toate acestea, observăm că, potrivit art. 109 C. civ., „ocrotirea persoanei fizice prin curatelă are loc numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege”, ceea ce nu este cazul în situația analizată. Practic, suntem în prezența unei lacune legislative de natură să afecteze dreptul copilului de 16 ani să solicite emanciparea. Pentru aceste motive consider necesară intervenția legiuitorului. Această intervenție se impune și datorită faptului că, potrivit art. 40 C. civ., ocrotitorii legali (părinții sau tutorii) sunt ascultați în cadrul acestei proceduri. Eventual, *de lege ferenda*, ar putea fi introdus un nou alineat în cuprinsul art. 40 C. civ., care să prevadă că, „în cazul în care părinții sau tutorii se opun, instanța de tutelă va numi un curator”;

- potrivit art. 488 alin. (1) C. civ., „părinții au îndatorirea de a crește copilul în condiții care să asigure dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială în mod armonios”. Subliniez că art. 487 teza I C. civ. se referă, de asemenea, la *creșterea copilului* însă, spre deosebire de art. 488 alin. (1), o califică atât *drept*, cât și *îndatorire* a părinților. De asemenea, spre deosebire de art. 487 alin. (1) C. civ., care subsumează creșterii *dreptul și îndatorirea părinților de a îngriji de sănătatea și dezvoltarea fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a copilului*, art. 488 alin. (1) C. civ. se referă doar la *dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială a copilului*. Deci, sunt ignorate *educația, învățătura și pregătirea profesională a copilului*. De asemenea, *dezvoltarea psihică și intelectuală*, din primul text, sunt înlocuite cu *dezvoltarea mentală, spirituală, morală și socială a copilului*, în cel de al doilea text. Fiind vorba despre același fenomen (cel de *creștere*) și având în vedere aceeași finalitate (exercitarea corespunzătoare a drepturilor copilului), legiuitorul ar fi trebuit să manifeste mai multă preocupare pentru consecvența normării. Pentru aceste motive, am propus ca, *de lege ferenda*, art. 488 C. civ. să fie abrogat, iar norma prevăzută de alin. (2) să fie plasată în contextul art. 487 C. civ., într-un alineat distinct. Eventual, actualul text al art. 487 C. civ., devenind alin. (1), ar putea fi completat, pentru a se referi și la dezvoltarea *morală*, precum și la cea *socială* a copilului;

- în doctrină s-a exprimat opinia că dispozițiile art. 501 C. civ., referitoare la actele minorului fără capacitate de exercițiu și ale minorului cu capacitate restrânsă de exercițiu, sunt inutile. Astfel, se poate lesne observa că acestea dublează prevederile art. 41 alin. (2) și ale art. 43 alin. (2) C. civ., care se referă, de asemenea, la actele minorului cu capacitate restrânsă, respectiv fără capacitate de exercițiu. Sub acest aspect, au fost generate două paralelisme, contrare normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative. Pentru aceste motive, în consens cu dispozițiile art. 16 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică

legislativă pentru elaborarea actelor normative, am propus ca, *de lege ferenda*, să se abroge dispozițiile art. 501 C. civ. referitoare la dreptul și îndatorirea părinților de a-l reprezenta pe copil în actele juridice sau de a-i le încuviința, după caz. Eliminarea acestor prevederi legale ar fi de natură să submineze teza doctrinară, conform căreia numai drepturile și îndatoririle cu privire la bunurile copilului presupun încheierea de acte juridice;

- potrivit art. 503 alin. (1) C. civ., „părinții exercită împreună și în mod legal autoritatea părintească”. Referirea generică a textului reprodus la „exercitarea autorității părintești” este discutabilă. Subliniez că, potrivit art. 483 alin. (1) C. civ., autoritatea părintească este un *ansamblu de drepturi și îndatoriri* ce revin părinților, atât în legătură cu persoana copilului, cât și cu bunurile sale. Deci, în conținutul autorității părintești sunt incluse drepturi care se exercită și îndatoriri care trebuie îndeplinite de către părinți. Practic, expresia *exercitarea autorității părintești* reflectă doar o latură a conținutului acesteia (cea activă), fiind omisă cea pasivă (îndeplinirea îndatoririlor). Chiar dacă, sub aspectul întinderii, expresia *exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești* are dimensiuni mult mai mari decât sintagma *exercitarea autorității părintești*, reflectă cu fidelitate conținutul autorității părintești. Sub acest aspect, pentru evitarea eventualelor interpretări diverse, consider oportun ca, *de lege ferenda*, să se renunțe la sintagma *exercitarea autorității părintești* și să fie înlocuită cu expresia *exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești*;

- expresia *exercitarea împreună și în mod egal* a autorității părintești, utilizată, de asemenea, în construcția dispozițiilor art. 503 alin. (1) C. civ. nu este cea mai bună soluție de exprimare juridică, deoarece a exercita *împreună* nu înseamnă neapărat a decide *de comun acord*. Astfel, este posibil ca două subiecte de drept să participe la exercitarea unui drept, însă numai unul dintre ele să decidă modul de exercitare, chiar dacă prestațiile lor sunt egale. Din acest punct de vedere, expresia *de comun acord*, utilizată în conținutul art. 98 alin. (1) din Codul familiei, deși a fost incompletă, a fost superioară formulării din art. 503 alin. (1) C. civ. Într-adevăr, este de notorietate faptul că expresia *de comun acord* reflectă egalitatea juridică a subiectelor de drept din raporturile juridice civile. Cu toate acestea, egalitatea juridică nu presupune cu necesitate și o egalitate a prestațiilor. Este posibil ca, în pofida faptului că subiectele de drept respective decid de comun acord asupra încheierii actului juridic care a generat un anumit raport juridic concret, între acestea să existe un dezechilibru în ceea ce privește drepturile și îndatoririle ce alcătuiesc conținutul aceluia raport juridic. Practic, la expresia *de comun acord* ar fi trebuit adăugată și sintagma *în mod egal*. Față de aceste

observații, consider că, *de lege ferenda*, se impune reformularea dispozițiilor art. 503 alin. (1) C. civ., în sensul că „părinții exercită drepturile și își îndeplinesc îndatoririle părintești de comun acord și în mod egal”;

- în sfârșit, semnalez că, deși art. 48 alin. (3) din Constituție prevede egalitatea în fața legii a copiilor din afara căsătoriei cu cei din căsătorie, art. 505 alin. (2) C. civ. instituie un regim juridic diferit pentru exercitarea autorității părintești față de copiii din afara căsătoriei în cazul în care părinții lor nu conviețuiesc.

Practic, se pune problema neconstituționalității dispozițiilor art. 505 alin. (2) C. civ. Astfel, autoritatea părintească, chiar dacă este un ansamblu de drepturi și îndatoriri ce revin părinților în legătură cu persoana și bunurile copilului, ea presupune și exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute de lege. Împrejurarea că autoritatea părintească se exercită numai în interesul superior al copilului denotă această realitate.

Mai mult, realitatea demonstrează că sunt situații în care părinții nu conviețuiesc cu toate că sunt căsătoriți și au copii din căsătoria lor. Este cazul soților despărțiți în fapt din motive imputabile sau neimputabile lor (spre exemplu, unul este plecat la muncă sau în misiune în străinătate).

Pentru aceste aspecte, consider că se impune intervenția legiuitorului și, *de lege ferenda*, să fie modificate corespunzător dispozițiile art. 505 C. civ., astfel încât exercitarea autorității părintești în situația în care părinții nu conviețuiesc să nu fie realizată diferit, în raport cu situația copiilor, din căsătorie ori din afara acesteia;

- din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 508 și urm. C. civ., se desprinde concluzia că, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de decădere din exercițiul *drepturilor părintești*, părintele decăzut rămâne cu îndatorirea de a-și *îndeplini obligațiile părintești*. Din acest punct de vedere, în literatura de specialitate s-a apreciat că există o *situație paradoxală* în cazul drepturilor care sunt, în același timp și obligații părintești. În opinia mea, chiar dacă unele *drepturi și obligații* sunt tradiționale, regăsindu-se și în vechea reglementare, reprezintă adevărate *anomalii juridice*, contrare logicii juridice elementare. Astfel, de principiu, oricărui drept recunoscut unui subiect sau categorii de subiecte de drept, incumbă o obligație corespunzătoare pentru alte subiecte sau categorii de subiecte de drept. Pentru eliminarea acestor situații, consider că, *de lege ferenda*, legiuitorul ar trebui să se decidă, în fiecare caz în parte, dacă este vorba despre un drept sau o obligație părintească;

- art. 510 C. civ., fiind plasat în contextul reglementărilor consacrate decăderii din exercițiul drepturilor părintești, se referă la obligația de întreținere. În concret, potrivit acestui

articol, „decăderea din exercițiul drepturilor părintești nu scutește părintele de obligația de a da întreținere copilului”. Atâta vreme cât decăderea are ca obiect exercițiul drepturilor părintești, o asemenea normă nu se justifică în contextul art. 508-512 C. civ. Mai mult, în dreptul comun, obligația părinților de a întreține copilului este prevăzută de art. 499 și art. 516 alin. (1) și urm. C. civ. fără să fie condiționată în vreun fel de împrejurarea că părinții sunt sau nu decăzuți din exercițiul drepturilor părintești. O normă cu conținut identic a fost prevăzută și de art. 110 din Codul familiei. Cel mai probabil, prin dispozițiile art. 510 C. civ. au fost preluate mecanic prevederile art. 110 din Codul familiei. Față de inutilitatea evidentă a art. 510 C. civ., propun ca, *de lege ferenda*, acesta să fie abrogat. Tot la fel de inutil sunt și dispozițiile art. 511 C. civ., care prevăd instituirea tutelei în situația în care ambii părinți sunt în imposibilitate de a exercita autoritatea părintească. În acest caz sunt dublate dispozițiile art. 44 din Legea nr. 272/2004 și ale art. 110 C. civ.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. ACTE NORMATIVE

I. Acte normative internaționale

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948);
2. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966);
3. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966);
4. Convenția (europeană) pentru apărarea Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale (1954);
5. Convenția europeană în materia adopției de copii (1967);
6. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (1989);
7. Convenția de la Haga asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale (1993);
8. Convenția de la Haga referitoare la competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia responsabilității părintești și măsurile de protecție a copilului (1996);
9. Convenția asupra relațiilor personale care privesc copiii (2005);
10. Codul civil din Québec (1994);
11. Children and Young Persons Act (1933);
12. Marriage Act 1949;
13. Births and Deaths Registration Act 1953;
14. Family Law Reform Act 1967;
15. Family Law Reform Act 1987;
16. Children Act 1989;
17. Children Act 1996;
18. Human Rights Punishment of a Child (1998);
19. Adoption Act 1976 and Adoption and Children Act (2002);
20. Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului Uniunii Europene (2003)

II. Acte normative interne

1. Constituția României (1991, revizuită în anul 2003);
2. Codul civil român (1864);
3. Codul familiei (1953);

4. Codul civil român (2009);
5. Codul de procedură civilă;
6. Codul penal;
7. Codul de procedură penală;
8. Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice;
9. Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe preluate în proprietatea statului;
10. Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă;
11. Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată 2010;
12. Legea nr. 215/2001 a administrației publice locale;
13. Legea nr. 487/2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice;
14. Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului;
15. Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției;
16. Legea nr. 143/2004 privind combaterea traficului și consumului de droguri;
17. Legea nr. 288/2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 4/1953- Codul familiei;
18. Legea nr. 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei;
19. Legea nr. 292/2011 a asistenței sociale;
20. Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287 privind Codul civil;
21. Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă;
22. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului;
23. Ordonanța Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanei fizice;
24. Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice;
25. Hotărârea Guvernului nr. 1437/2004 privind organizarea și funcționarea comisiei pentru protecția copilului;
26. Hotărârea Guvernului nr. 797/2017 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale serviciilor publice de asistență socială și a structurii orientative de personal.

B. DOCTRINĂ

I. Tratat, monografii și cursuri universitare

1. I. Albu, *Dreptul familiei*, Editura didactică și pedagogică, București, 1975;
2. D. Alexandresco, *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tomul al II-lea (art. 325-643 Codul civil), Tipografia lucrătorilor români asociați, Strada Baston, Iași, 1888;
3. T. Ansay, D. Wallace Jr, *Introduction to Turkish Law*, Sixth Edition, Wolters Kluwer, 2011;
4. A. S. Arslan, *The Family Courts and trial procedures in Turkish Law*, în *Law Justice Review*, vol. I, 2010, no. 289-307;
5. M. Avram, Fl. Baias, *Legislația familiei*, Editura All, București, 1995;
6. M. Avram, *Drept civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2013;
7. Al. Bacaci, C. Hageanu, V. Dumitrache, *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 1999;
8. Al. Bacaci, V. -C. Dumitrache, C. C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a 7-a, Editura C. H. Beck, București, 2012;
9. Al. Bacaci, O. Ungureanu, *Culegere de studii, In honorem*, București, Editura Universul Juridic, 2012;
10. Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coordonatori), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2012;
11. A. Bainham, *The International Survey of Family Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 1997;
12. M. Banciu, *Dreptul familiei*, ediție revăzută, Editura Canonica, Cluj-Napoca, 2008;
13. M. Banciu, A. Al. Banciu, *Dreptul familiei conform noului Cod Civil*, București, Editura Hamangiu, 2012;
14. E. A. Barasch, I. Nestor, I., S. Zilberstein, *Ocrotirea părintească (Drepturile și îndatoririle părinților față de copiii lor minori)*, Editura Științifică, București, 1960;
15. E. A. Barasch, A. Ionașcu, P. Anca, V. Economu, I. Nestor, I. Rucăreanu, S. Zilberstein, *Rudenia în dreptul Republicii Socialiste România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966;
16. C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ediția a 2-a, Editura C. H. Beck, București, 2010;

17. Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VII-a, adăugită și revăzută de M. Nicolae, P. Trușcă, Editura Universul Juridic, București, 2001;
18. M. El Berhoumi, *La régime juridique de la liberté d'enseignement à l'épreuve des politiques scolaires*, Bruylant, Bruxelles, 1re édition, 2013;
19. K. Boele-Woelki, B. Braat, I. Curry-Summer, *European Family Law in Action*, Intersentia, 2005;
20. T. Bodoașcă, *Studii de dreptul familiei*, Editura C. H. Beck, București, 2007;
21. T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maftei, *Dreptul familiei*, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2013;
22. T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015;
23. G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ediția a 4- a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2010;
24. C. R. Brahinsky, *L'essentiel du Droit de la famille*, Editura Gualino, Lextenso editions, 13-ème édition, Paris, 2014;
25. M. B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Editura Cartea Românească, București, 1921;
26. E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, ediția a 3-a, Editura C. H. Beck, București, 2012;
27. V. M. Ciucă, *Lecții de drept roman*, vol. I, Editura Polirom, București, 1998;
28. H. L. Conway, *Family law. Key Facts. Key Cases*, Editura Routledge, London, 2014;
29. A. Corhan, *Dreptul familiei. Teorie și practică*, ediția a II-a revăzută și completată, Editura Lumina Lex, București, 2009;
30. G. Cornu, *Droit civil. La famille*, 7 édition, Monthchrestien, Paris, 2001;
31. P. Courbe, *Droit de la famille*, 5 édition, Editure Dalloz, Paris, 2008;
32. P. Davies, P. Basuita, *Family Law*, Ninth Edition, Palgrave Law Masters, 2017;
33. M. -C. Demangeat, *Cours elementaire de droit romain*, tome premier, seconde edition, Paris, Maresco Aine, 1866;
34. Dicționarul explicativ al limbii române (Dex), apărut sub egida Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998;
35. I. Dogaru, *Întreținerea. Drept și obligație legală*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1978;

36. A. Drăghici, *Protecția juridică a drepturilor copilului*, Editura Universul Juridic, București, 2013;
37. A. Duelz, J. -Ch. Brouwers, Q. Fischer, *Le droit du divorce*, 4-ème édition, Larcier, Bruxelles, 2009;
38. I. P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989;
39. I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura Academiei, București, 1993;
40. I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Adopția. Protecția și promovarea drepturilor copilului*, Editura Universul Juridic, București, 2005;
41. I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ediția a VIII-a revăzută și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006;
42. E. Florian, *Dreptul familiei*, ediția a 4- a, Editura C. H. Beck, București, 2011;
43. E. Florian, *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația*, ediția a 5-a, Editura C. H. Beck, București, 2016;
44. G. C. Frentiu, *Comentariile Codului civil. Familia*, Editura Hamangiu, București, 2012;
45. Th. Garé, *Le droit des personnes*, Dalloz, Paris, 2003;
46. A. -Gh. Gavrilesco, *Drepturile și obligațiile părintești. Drept român și drept comparat*, Editura Universul Juridic, București, 2011;
47. G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1983;
48. S. Guțan, *Reproducerea umană asistată medical și filiația*, Editura Hamangiu, București, 2011;
49. C. C. Hageanu, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Editura Hamangiu, București, 2012;
50. C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, A. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Editura All Beck, București, 2002;
51. C. Hamangiu, *Codul civil adnotat*, vol. I, ediție îngrijită de Marian Florescu, Editura All Beck, București, 2003;
52. V. Hanga, *Drept privat roman*, Editura Cordial, Cluj-Napoca, 1995;
53. A. Ionașcu, M. Mureșan, M. N. Costin, V. Ursa, *Filiația și ocrotirea minorilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980;
54. B. Ionescu, *Exercitarea autorității părintești după divorț*, Editura Universul Juridic, București, 2012;

55. Z. K. Korkman, *Mothers, Fathers, and the State. Child Custody Contestations in Turkey*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2012;
56. I. Leș, *Tratat de drept procesual civil. Principii și instituții generale. Judecata în fața primei instanțe*, vol. I., Editura Universul Juridic, București, 2014;
57. I. Leș (cordonator), *Tratat de drept procesual civil. Căile de atac. Procedurile speciale. Executarea silită. Procesul civil internațional*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2015;
58. E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil român. Persoanele*, vol. II, Editura C. H. Beck, București, 2007;
59. D. Lupașcu, C. M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, ediția a II-a, emendată și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2012;
60. B. D. Moloman, *Noul Cod civil. Cartea a II-a. Despre familie. Art. 258-534. Comentarii, explicații și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2016;
61. E. Molcuț, *Drept roman*, Edit Press Mihaela S.R.L., București, 2000;
62. M. Mureșan, *Drept civil. Partea generală*, Editura Cordial Lex, Cluj - Napoca, 1998;
63. M. Mureșan, A. Boar, *Drept civil. Persoanele*, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 1997;
64. V. Nicolescu, T. Hențea, E. Popescu, *Autoritatea tutelară*, Editura Științifică, București, 1965;
65. M. A. Oprescu, *Ocrotirea părintească*, Editura Hamangiu, București, 2010;
66. M. Pivniceru, C. Luca, *Interesul superior al copilului. Expertiza psihologică în caz de separarea/divorțul părinților*, Editura Hamangiu, 2016;
67. L. Pop, I. -Fl. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, Editura Universul Juridic, București, 2015;
68. V. Popa, R. Motica, *Drept privat roman*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Mirton, Timișoara, 1999;
69. T. R. Popescu, *Dreptul familiei. Tratat*, ediție revăzută, vol. II, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965;
70. I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Editura Hamangiu, București, 2013;
71. *Rolul judecătorilor și al procurorilor în protecția și promovarea drepturilor copilului*, manual editat de către Autoritatea Națională Pentru Protecția Drepturilor Copilului, Editura Trei, București, 2006;

72. P. Russell, *An empirical exploration of Parental Responsibility for Step-Parents*, Child and Family Law, 2014;
73. J. M. Scherpe, *European Family Law*, Volume II: The Changing Concept of „Family” and Challenges for Domestic Family Law, Edward Elgar Publishing, 2016;
74. C. Stoicescu, *Curs elementar de drept roman*, retipărire după „Edițiunea III-a revăzută și adăogită” în 1931, Editura Universul Juridic, 2009;
75. Fr. Terre, D. Fenouillet, *Droit civil. La famille*, 8-ème Édition, Editura Dalloz, Paris, 2011;
76. T. Toader ș. a., *Noul Cod penal-comentarii pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2014;
77. T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, ediția a 3-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2008;
78. C. -T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2012;
79. O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2007;
80. O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2011;
81. N. Baillon-Wirtz, Y. Honhon, M-C Le Boursicot, A. Meier-Bourdeau, I. Omarjee, C. Pons-Brunetti, *L'enfant sujet de Droit. Filiation, patrimoine, protection*, Éditions Lamy, 2010;

II. STUDII

1. I. Albu, *Dreptul părintelui divorțat căruia nu i s-a încredințat copilul de a avea cu acesta legături personale*, în „Revista română de drept”, nr. 10/1987;
2. F. Barbur, *Câteva aspecte importante din viața minorului cu privire la care părinții decid împreună*, în „Pandectele Române” nr. 9/2014;
3. T. Bodoașcă, *Unele aspecte critice referitoare la necorelarea unor dispoziții din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului cu anumite norme din Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției*, în „Dreptul”, nr. 5/ 2005;
4. T. Bodoașcă, *Contribuții la studiul obligației legale de întreținere a copilului de către părinți*, în „Dreptul”, nr. 7/2007;

5. T. Bodoaşcă, *Discuții referitoare la interpretarea art. 94 alin. (3) Din Codul familiei*, în „Dreptul” nr. 10/2008;
6. T. Bodoaşcă, N. Saharov, *Considerații critice privind reglementarea bunurilor în Codul civil*, în „Dreptul”, nr. 1/2014;
7. T. Bodoaşcă, *Opinii privind semnificația juridică a termenului „copil”*, în „Dreptul”, nr. 6/2014;
8. T. Bodoaşcă, *Discuții în legătură cu reproducerea umană asistată medical cu terț donator în reglementarea Codului civil*, în „Dreptul”, nr. 7/2014;
9. T. Bodoaşcă, *Opinii privind „autoritatea părintească” în reglementarea Codului civil*, în „Dreptul”, nr. 9/2014;
10. T. Bodoaşcă, *Decăderea din exercițiul drepturilor părintești potrivit actualului Cod civil*, în „Dreptul”, nr. 11/2014;
11. T. Bodoaşcă, *Opinii privind definiția și caracterele juridice ale dreptului la (un) nume*, în „Dreptul”, nr. 4/2015;
12. T. Bodoaşcă, *Examen critic în legătură cu egalitatea în fața legii a copiilor din afara căsătoriei cu cei din căsătorie*, în „Dreptul” nr. 9/2015;
13. T. Bodoaşcă, *Discuții în legătură cu dreptul subiectiv de a contracta și buna-credință în materie contractuală*, în „Dreptul”, nr. 7/2017;
14. A. G. -Cornut, *Commentaire des dispositions relatives à l'autorité parentale*, în „Actualité Juridique Famille” nr. 4/2002, Paris;
15. *Curtea de Apel București. Culegere de practică judiciară în materie civilă 2006*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008;
16. N. Daghie, *Unele reflecții privind reglementarea exercitării autorității părintești în noul Cod civil*, în „Dreptul” nr. 3/2014;
17. I. Erbay, *Deprivation of child custody under Turkish Law according to article 348 of the Civil Code*, Journal of the Faculty of Law of Inonu University, vol. 3 No 2, Ankara, 2012;
18. A. -Gh. Gavrilescu, *Discuții în legătură cu drepturile și obligațiile părintești ale părintelui minor*, în „Dreptul” nr. 5/2010;
19. P. Neculae, R. Cîrlig, *Interpretări ale autorității părintești potrivit noului Cod civil*, în „Revista română de jurisprudență” nr. 4/2012;
20. H. Palmer, *Rights and Responsibilities Towards Children: Does the current law do enough to ensure that unmarried fathers can access parental responsibility?*, 2014, disponibil

pe site-ul <https://www.aber.ac.uk/en/media/departmental/lawcriminology/pdf/publications/auslcj2014/10Rights-and-Responsibilities-Towards-ChildrenDoes-the-current-law-do-enough-to-ensure-that-unmarried-fathers-can-access-parental-responsibility.pdf>].

21. V. D. Zlătescu, *Dreptul familiei și ocrotirea minorilor (Contribuții la studiul unor concepte și instituții juridice)*, în „Revista română de drept”, nr. 9/1979

III. JURISPRUDENȚĂ

1. D. F. Barbur, *Autoritatea părintească*, Comentarii practice, Editura Hamangiu, București, 2016;
2. A. -L. Constanda, F. Cotta, C. -M. Toma, *Culegere de practică judiciară în materie civilă 2005*, Editura Universul Juridic, București, 2006;
3. *Culegere de practică judiciară civilă în materie civilă a Tribunalului București 2000-2003*, Editura Rosetti, București, 2004;
4. *Curtea de Apel București. Culegere de practică judiciară în materie civilă 2006*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008;
5. E. Florian, *Protecția drepturilor copilului*, Editura C. H. Beck, București, 2006;
6. G. C. Frentiu, *Dreptul familiei. Practică judiciară conform noului Cod civil. Jurisprudența C. E. D. O.*, Editura Hamangiu, București, 2013;
7. M. Huza ș. a., *Culegere de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului București 2000-2003*, Editura Rosetti, București, 2004;
8. Șt. Pascu, V. Hanga, *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R. P. R.*, vol. II, București, 1958;
9. E. Roșu, *Dreptul familiei. Practică judiciară. Hotărâri C. E. D. O.*, Editura Hamangiu, București, 2007;
10. D. Tițian, *Cauzele cu minori în materie civilă și penală. Practică judiciară*, Editura Hamangiu, București, 2006;

IV. SITE-URI INTERNET CONSULTATE:

1. <http://www.ceflonline.net>
2. www.legifrance.gouv.fr.
3. <http://ozpp.ru/zknd/semn/>
4. <http://ccq.lexum.com/ccq/en>.
5. <http://www.taa.gov.tr/>.

6. <http://lex.justice.md/md/348972/>
7. <http://eprints.whiterose.ac.uk/>
8. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>.
9. https://drive.google.com/file/d/1FLbpBPcHewf_srr1xPDUrxjgNpBG3CILLr8dMwigT89A0zbfPhywwOc6mYk/view.
10. <https://www.aber.ac.uk/en/media/departmental/lawcriminology/pdf/publications/auslcj2014/10Rights-and-Responsibilities-Towards-ChildrenDoes-the-current-law-do-enough-to-ensure-that-unmarried-fathers-can-access-parental-responsibility.pdf.>]
11. http://www.hrcr.org/safrica/childrens_rights/Gillick_WestNorfolk.htm.
12. <http://www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0024/sec0003.html#sec3>
13. <http://www.justice.gouv.qc.ca>.
14. <http://eur-lex.europa.eu>.
15. [http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=1517\)](http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=1517)
16. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=28213.
17. <http://www.curieruljudiciar.ro/2011/11/21/despre-noul-cod-civil/>
18. <http://blog.arpcc.ro/2012/05/recomandarea-nr-r-84-4-comitetului.html>.
19. https://drive.google.com/file/d/1FLbpBPcHewf_srr1xPDUrxjgNpBG3CILLr8dMwigT89A0zbfPhywwOc6mYk/view.
- http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/P_34_1/P34_1_A.HTM
20. <https://dervent.ro/dictionar.php?dTtitle=c3ludGFnbWE=&dL=S>).
- <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-roman/codificarea-lui-iustinian-dreptul-roman-dupa-iustinian/>
21. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search>).